วารสารเอเชียตะวันออกและอาเซียนศึกษา
ปีที่ 23 ฉบับที่ 1 (2023) มกราคม - มิถุนายน 2566

ได้รับบทความ 31 พฤษภาคม 2566; แก้ไขปรับปรุง 25 มิถุนายน 2566; อนุมัติให้ตีพิมพ์ 28 มิถุนายน 2566

ช่วงเวลาแห่งอดีตและอนาคตของรัสเซีย: ทวิพักตร์แห่งการกระทำของรัฐในสงครามรัสเซีย-ยูเครน

ปรีห์ปราง ถนอมศักดิ์ชัย*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยชิ้นนี้มุ่งทำความเข้าใจสาเหตุและพลวัตรของสงครามรัสเซีย-ยูเครนผ่านการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในประเทศกับปัจจัยระหว่างประเทศจากกรอบแนวคิดที่พัฒนาจากข้อเสนอเรื่องการย้อนทวนจินตภาพแบบที่สองของปีเตอร์ กูเรอวิช และทวิพักตร์แห่งการกระทำของรัฐของมาสตานดูโน โดยแบ่งกรอบการอธิบายออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกคือส่วนที่ว่าด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์ภายในประเทศเพื่อเป้าหมายระหว่างประเทศซึ่งเกิดขึ้นในช่วงก่อนที่จะเกิดสงครามไปจนถึงระยะเริ่มต้นของสงครามรัสเซีย-ยูเครน อันประกอบด้วยยุทธศาสตร์ของการรวบอำนาจของประธานาธิบดีวลาดิเมีย ปูตินและระบอบปูตินกับการเถลิงอำนาจของกลุ่มซิโลวิกี้พร้อม ๆ กับการเกิดแบบแผนของการรวมกลุ่มพันธมิตรทางการเมืองใหม่ของชนชั้นนำในเครมลิน โดยมีเป้าหมายระหว่างประเทศคือการหวนกลับคืนสู่สถานะมหาอำนาจเพื่อที่จะแบ่งสรรอำนาจและความมั่งคั่งในระบบระหว่างประเทศใหม่ภายใต้โลกหลายขั้วอำนาจ กับส่วนที่สองคือส่วนที่ว่าด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อตอบโจทย์เป้าหมายภายในประเทศซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่สงครามขยายตัวออกไปและมีท่าทีว่าจะยืดเยื้อขึ้นเรื่อย ๆ โดยยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศประกอบด้วยการดูดทรัพยากรจากภายนอกและการระดมความชอบธรรมในระดับระหว่างประเทศเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการเมืองคือการรักษาสถานภาพอำนาจดั้งเดิมทางการเมืองภายในของพันธมิตรระหว่างประธานาธิบดีปูตินกับซิโลวิกี้และฝ่ายที่สนับสนุนต่อแรงท้าทายที่เกิดจากกลุ่มการเมืองอื่น ๆ

คำสำคัญ: สงครามรัสเซีย-ยูเครน; ปฏิบัติการพิเศษทางทหาร; ซิโลวิกี้; ระบอบปูติน

* อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Email: Preeprang.t@ku.th

Received May 31, 2023; Revised June 25, 2023; Accepted June 28, 2023

The Time of Janus-Faced Russia: Two Faces of State Action in the Russo-Ukrainian War

Preeprang Thanomsakchai*

Abstract

This research article aims to comprehend the causes and dynamics of the Russo-Ukrainian war through an analysis of the relationships between internal and external factors based on the conceptual framework developed from the proposition of Peter Gourevitch's second image reversed and the two faces of state action by Michael Mastanduno et al. The article is divided into two sections. The first section focuses on domestic strategies for international goals, spanning from the pre-war period to the initial phase of the Russo-Ukrainian war. It encompasses the strategies of President Vladimir Putin's power consolidation and Putinism, along with the rise of the siloviki as the new political alliance of the ruling elite in the Kremlin. These domestic strategies aim to regain Russia's great power status to distribute power and wealth in the new international system under a multi-polar world. The second section addresses the international strategies for domestic goals during the war's expansion with a prospect of continuous escalation. The strategies involve external extraction and mobilization of legitimacy at the international level to achieve the internal objective of preserving the status quo of the Putin-Siloviki alliance and countering challenges posed by other political factions.

Keywords: Russo-Ukrainian War; Special Military Operation; Siloviki; Putinism

Lecturer at the Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University. Email: Preeprang.t@ku.th

1. ที่มาและสภาพปัญหา:

1 ปีหลังปฏิบัติการพิเศษทางทหารวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2023 ที่ผ่านมาถือเป็นวันครบรอบ 1 ปีของการประกาศปฏิบัติการพิเศษทางทหาร (Special Military Operation or **Специальная Военная Операция; СВО**) ของกองทัพรัสเซียในยูเครน หรือที่รู้จักในโลกตะวันตกภายใต้ชื่อของสงครามรัสเซีย – ยูเครน (Russo – Ukrainian War) แม้ก่อนหน้านี้บางฝ่ายจะประเมินว่าสงครามดังกล่าวน่าจะผ่านจุดสูงสุดมาแล้วหลังจากที่กองทัพรัสเซียชะงักงันจนกระทั่งต้องถอนทหารออกจากเมือง Kherson ทางตอนใต้ของยูเครนในเดือนพฤศจิกายน ปี 2022 ซึ่งถือเป็นความพ่ายแพ้ครั้งใหญ่ที่สุด นับตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของสงครามในครั้งที่รัสเซียถอนทัพออกจากเมืองโดยรอบกรุง Kiev ในขณะที่กองทัพยูเครนค่อย ๆ ตีโต้และยึดหัวเมืองต่าง ๆ คืนจากกองทัพรัสเซีย (**Подволоцкий**, 2023) แต่เมื่อกองทัพรัสเซียยังคงรุกคืบต่อไปในเวลาต่อมาก็ยิ่งทำให้ภาพของการทำสงครามยืดเยื้อหวนกลับคืนมาอีกครั้ง พร้อม ๆ กับการที่คำอธิบายของฝั่งที่ประเมินว่าสงครามครั้งนี้จะยังไม่ยุติในเร็ววันหนักแน่นขึ้นตามไปด้วย (**Подволоцкий**, 2023)

สิ่งนี้สอดรับกับท่าทีของผู้นำรัสเซียอย่าง Vladimir Putin ซึ่งหากพิจารณาจากสุนทรพจน์ในวันเฉลิมฉลองผู้ปกป้องปิตุภูมิแห่งชาติ (Defender of the Fatherland Day) เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2023 (**Подволоцкий**, 2023) ที่ผ่านมาโดยในช่วงหนึ่งระหว่างที่ Putin กำลังกล่าวสดุดีวีรชนในอดีตที่ได้เสียสละปกป้องประเทศมา เขาได้หันมากล่าวเปรียบเปรยถึงสถานการณ์การรบในยูเครนปัจจุบัน และอ้างว่าแม้ในห้วงเวลาของการเฉลิมฉลอง แต่ตนก็ได้รับรายงานจากผู้นำระดับสูงของกองทัพอยู่ตลอดว่าการทำสงครามของรัสเซียในยูเครนในขณะนั้นคือ “การทำสงครามเพื่อประชาชนของเราซึ่งกำลังดำเนินไป ณ แนวพรมแดนทางประวัติศาสตร์ของเราอยู่ในขณะนี้” (The Kremlin, 2023) สิ่งที่น่าสนใจในสุนทรพจน์ดังกล่าวคือการที่ Putin มองพื้นที่ในการทำสงครามในขณะนั้นว่าเป็น “แนวพรมแดนทางประวัติศาสตร์” (historical borders) หรือ **Исторические рубежи** ของประเทศรัสเซีย

นอกจากประเด็นข้อเท็จจริงที่เปลี่ยนแปลงไปในข้างต้นแล้วข้อเสนอในทางวิชาการของนักวิชาการในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมานั้นพบว่าส่วนใหญ่ความสนใจของนักวิชาการที่สนใจศึกษาประเด็นเรื่องสาเหตุของสงครามยังคงมุ่งเป้าไปที่ปัจจัยภายนอกเป็นสำคัญ เช่น Mearsheimer (2022) คือตัวแทนของนักวิชาการในโลกตะวันตกที่ยังคงยืนกรานว่าสาเหตุสำคัญของสงครามคือการที่สหรัฐอเมริกาและชาติพันธมิตรในยุโรปตะวันตกได้ดำเนินนโยบายที่กลายเป็นภัยคุกคามที่ปรากฏเห็นเด่นชัด (existential threat) นั่นคือการยืนยันที่จะดึงประเทศยูเครนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งขององค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organization or NATO) ทั้ง ๆ ที่ประธานาธิบดี Putin ได้แสดงท่าทีต่อต้านและไม่เห็นด้วยมาอย่างต่อเนื่อง (Mearsheimer, 2022, pp. 12-13) ในขณะที่งานของนักวิชาการยูเครนอย่าง Kuzio (2022a) กลับมองว่าการมุ่งเป้าสาเหตุของสงครามโดยโยนความผิดไปให้กับชาติตะวัน

ตกเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและถือเป็นความเข้าใจผิดอย่างยิ่งของนักวิชาการจนกระทั่งเกิดเป็นสิ่งที่เขาเรียกว่าวิกฤตในวงการรัสเซียศึกษา (Crisis in Russian Studies) (Kuzio, 2020) นั่นเพราะสาเหตุที่แท้จริงของสงครามในทรรศนะของ Kuzio วางอยู่บนเรื่องพื้นฐานเพียงเรื่องเดียว นั่นคือท่าทีที่แข็งกร้าวทางการทหารของเครมลิน (Kremlin military aggression) (Kuzio, 2022a, p. 41) ซึ่งเกิดจากความหมกมุ่นของตัวประธานาธิบดี Putin ที่มองว่ายูเครนคือรัสเซียน้อย (little Russia) (Kuzio, 2022b, p. 14) และสิ่งที่ปรากฏเพิ่มเติมในกลุ่มของงานวิชาการที่เปิดประเด็นเรื่องสาเหตุของสงครามคือการที่เราเห็นผลงานของนักวิชาการที่พยายามสร้างข้อโต้แย้งเรื่องสงครามรัสเซีย-ยูเครนผ่านมุมมองของรัสเซียมากขึ้น เช่น งานของ Safranchuk (2022) ที่ประเมินผลกระทบของสงครามทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับโลกจากมุมมองของรัสเซีย

แต่งานวิชาการอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งมีเพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมา คืองานเขียนที่มุ่งประเมินผลกระทบของสงครามในช่วงเวลาที่ผ่านมา ซึ่งนอกจากงานของ Mearsheimer (2022) ชิ้นเดียวกันแล้ว ยังมีงานของ Gioe & Styles (2022) ที่ประเมินผลกระทบจากสงครามรัสเซีย-ยูเครนในระยะยาวอย่างรอบด้านตั้งแต่ในด้านเศรษฐกิจ การทหาร การเมือง และสังคม หรืองานของ Lawrence (2022) ที่พยายามเปิดประเด็นเกี่ยวกับสาเหตุของสงครามใหม่ ๆ โดยหันไปพิจารณาแรงจูงใจเบื้องหลังการเข้าสู่สงครามที่นอกเหนือไปจากสิ่งที่นักวิชาการได้เปิดประเด็นไว้แล้วก่อนหน้านี้ กล่าวคือ เขาเชื่อว่าการทำสงครามครั้งนี้ยังอาจมีสาเหตุมาจากเป้าประสงค์ทางเศรษฐกิจของชนชั้นนำทางการเมืองในเครมลินกับบรรดาคณาธิปัตย์ (oligarchs) ทางเศรษฐกิจของรัสเซียที่ต่างต้องการครอบครองยูเครนเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการยึดกุมจุดยุทธศาสตร์ระหว่างยูเรเชียกับยุโรป (Lawrence, 2022, pp. 200-201) และสุดท้ายคืองานของ Kusa (2022) ที่ประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและการเมืองอันเกิดจากสงครามรัสเซีย-ยูเครนที่ผ่านมา

นอกจากนี้ สิ่งที่งานวิชาการกลุ่มนี้มักมีร่วมกันนอกเหนือไปจากการประเมินผลกระทบคือการประเมินความสำเร็จและล้มเหลวของรัสเซีย และข้อสรุปประการหนึ่งของนักวิชาการในกลุ่มนี้คือการชี้ให้เห็นว่าการตัดสินใจของรัสเซียในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2022 และการกระทำที่ตามมาหลังจากนั้นคือผลของการคาดคำนวณที่ผิดพลาด (miscalculation) ซึ่งสิ่งนี้สอดคล้องกับท่าทีและการประเมินของบรรดานักการทูตและผู้นำประเทศในยุโรปตะวันตกส่วนใหญ่ที่พร้อมใจกันแสดงออกต่อประชาคมโลกว่าผลลัพธ์ประการหนึ่งของสงครามรัสเซีย-ยูเครน ที่สะท้อนความผิดพลาดของรัสเซีย คือการช่วยสร้างเอกภาพให้แก่บรรดาประเทศในยุโรปตะวันตกจากการรวมตัวเพื่อต่อต้านรัสเซียตลอดจนการปรับตัวเพื่อแสวงหาแหล่งที่มาเพื่อสร้างความมั่นคงทางพลังงานแหล่งใหม่หรือยั่งยืนมากขึ้น แทนที่จะแตกออกเป็นเสี่ยง ๆ ตามแรงกดดันด้านพลังงานและภัยคุกคามจากสงครามนิวเคลียของประเทศรัสเซียตามที่คาดการณ์ไว้ ดังนั้น คนกลุ่มนี้จึงมิได้ประเมินการกระทำของยูเครนกับ NATO ในฐานะภัยคุกคามแบบเดียวกับนักวิชาการกลุ่มเดียวกับ Mearsheimer แต่กลับกันนักวิชาการและนักการทูตจากชาติตะวันตกเหล่านี้ประเมิน

ว่าท่าทีของยูเครนในการเข้าร่วมกับ NATO คือการกำหนดชะตากรรมของประเทศตนเอง (self-determination) อันหมายถึงสิทธิที่จะเลือกเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมองค์การระหว่างประเทศใดใดก็ตามที่ต้องการ (Centre for European Studies at Chulalongkorn University, 2023)

บทความวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งวิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบของการที่รัสเซียยังคงยืนกรานดำเนินปฏิบัติการพิเศษทางทหารในยูเครนต่อไป หรืออีกนัยหนึ่งคือการทำให้สงครามรัสเซีย – ยูเครนยังคงดำเนินต่อไปโดยไม่มีทีท่าว่าจะยุติ (ณ เวลาที่ผู้วิจัยเขียนคือมีนาคม 2023) โดยวิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบดังกล่าวภายใต้กรอบคิดของ Gourevitch (1978) และ Mastanduno (1989) เพื่อเชื่อมโยงปัจจัยภายในกับปัจจัยภายนอกโดยเสนอว่าห้วงเวลาในขณะนี้คือช่วงเวลาสำคัญที่เป็นจุดพลิกผันของประเทศรัสเซียทั้งในแง่พลวัตรของการเมืองภายในและบทบาทในการเมืองระหว่างประเทศ โดยมีทั้งท่าทีส่วนแรกที่ถูกดำเนินมาจากการสร้างเงื่อนไขของประวัติศาสตร์ในอดีต เช่น การสร้างความชอบธรรมให้กับการปฏิบัติการพิเศษทางทหารด้วยการตอกย้ำความไม่ชอบธรรมของรัฐบาลยูเครนและการอ้างความชอบธรรมในการดำเนินปฏิบัติการดังกล่าวว่าเป็นการปกป้องประชาชนใน “ดินแดนทางประวัติศาสตร์” ของรัสเซียเพื่อธำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของมาตุภูมิรัสเซียที่เป็นแผ่นดินหลักและขจัดภัยคุกคามจากสิ่งที่รัสเซียมองว่าเป็นภัยจากลัทธิ นีโอนาซีที่เถลิงอำนาจขึ้นในยูเครนหลังปี 2014 และเป็นเหตุผลที่รัสเซียทำมาใช้อธิบาย “สาเหตุ” ของปฏิบัติการดังกล่าว กับอีกส่วนหนึ่งคือการกำหนดท่าทีของรัสเซียในโลกที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งในแง่ของผู้กุมอำนาจในการเมืองภายในประเทศ และบทบาทของรัสเซียในเวทีระหว่างประเทศครั้งใหญ่ภายหลังจากสิ้นสุดสงครามเย็น และทำให้องค์ประกอบทั้งสองส่วนดังกล่าวกลายเป็นปัจจัยที่ทำให้สงครามรัสเซีย – ยูเครนในครั้งนี้คือจุดที่เชื่อมระหว่างอดีตและอนาคตของรัสเซีย (Janus-faced Russia) ซึ่งตรงกับคำกล่าวของ Putin ในสุนทรพจน์ต่อสมาชิกรัฐสภาของรัสเซียในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2023 ที่ผ่านมาว่า

> อย่างที่ทุกคนต่างทราบกันดีว่าสุนทรพจน์ของประธานาธิบดีในวันนี้เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลาที่ประเทศของเรากำลังตกอยู่ในห้วงเวลาแห่งความพลิกผัน เพราะนี่คือช่วงเวลาแห่งความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์อันสำคัญที่ทั้งสุดโต่งและไม่มีวันหวนคืนในโลก ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่จะกำหนดอนาคตของประเทศและประชาชนของเรา และเป็นช่วงเวลาที่พวกเราทุกคนต่างพากันแบกภาระความรับผิดชอบอันมหาศาล (The Kremlin, 2023)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยประกอบด้วย

2.1 เพื่อสำรวจ จัดกลุ่ม และประเมินข้อถกเถียงทางวิชาการเกี่ยวกับสาเหตุของ

สงครามรัสเซีย-ยูเครน ในปัจจุบัน
2.2 เพื่อพัฒนาชุดคำอธิบายเกี่ยวกับสาเหตุและผลกระทบของสงครามรัสเซีย-ยูเครน โดยเชื่อมโยงกับการเมืองภายในของประเทศรัสเซีย

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

แม้ว่าบทความวิจัยชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยที่เคยนำเสนอข้อค้นพบเบื้องต้นที่ตอบวัตถุประสงค์ในข้อที่ 1 ของงานวิจัยชิ้นนี้ไปแล้วก่อนหน้านี้ (Preeprang, 2022) แต่เนื่องจากงานวิจัยดังกล่าวมีการขยายขอบเขตเพื่อเพิ่มคุณค่าทางวิชาการให้สอดรับกับพลวัตรของตัวปรากฏการณ์คือสงครามรัสเซีย – ยูเครนตลอดระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา ดังนั้น บทความวิจัยชิ้นนี้จึงอาศัยกรอบแนวคิดเดียวกันเพียงแต่จะหยิบยกกรอบแนวคิดสำคัญบางส่วนมาขยายความเพิ่มเติมเพื่อใช้วิเคราะห์และสร้างข้อเสนอหลักใหม่ที่เกิดขึ้นเพิ่มเติมเพื่อให้เติมเต็มวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในข้อที่ 2 ให้มากขึ้นกว่าที่ผู้วิจัยเคยเสนอไปก่อนหน้านี้ โดยในบทความวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยนำกรอบแนวคิดเรื่อง “พฤติกรรมสองด้านของรัฐ” (the two faces of state action) ของ Mastanduno (1989) ซึ่งพัฒนามาจากงานของ Peter Gourevitch (1978) ซึ่งได้เปิดประเด็นโต้เถียงพื้นฐานสำคัญขององค์ความรู้รัฐศาสตร์ด้านการเมืองการปกครองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ว่าทั้งสองส่วนเป็นสิ่งที่ไม่อาจแยกออกจากกัน กล่าวคือปัจจัยภายในกับปัจจัยภายนอกต่างมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างแยกจากกันไม่ออก แต่คำถามสำคัญที่ตามมาคือจะจัดวางความสัมพันธ์และให้น้ำหนักแก่ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกอย่างไร ในการตอบคำถามดังกล่าว Gourevitch เลือกตอบโดยให้น้ำหนักไปที่ปัจจัยภายนอกที่กำหนดปัจจัยภายในส่วน Mastanduno เลือกตอบโดยชี้ให้เห็นว่าทั้งปัจจัยภายนอกต่างมีเงื่อนไขที่ทำให้มันต่างส่งผลต่อกันและกัน (mutually reinforcing) โดยเขาอธิบายว่าการกระทำของรัฐอาจนำไปสู่ผลลัพธ์สองแบบ คือผลลัพธ์ที่เกิดจากความตั้งใจและผลลัพธ์ที่ไม่ได้ตั้งใจ และเหตุนี้ผู้กำหนดนโยบายจึงพึงตระหนักถึงเงื่อนไขที่นโยบายภายในประเทศอาจนำไปสู่ผลลัพธ์บางประการที่ไม่ได้ตั้งใจในระดับระหว่างประเทศแก่รัฐนั้น และรวมถึงในทางกลับกันที่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอาจสร้างเงื่อนไขที่ไม่ได้ตั้งใจให้แก่การเมืองภายในประเทศได้ด้วยเช่นกัน

จากแนวคิดที่กล่าวไปในข้างต้น ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือออกมา 2 ชั้น โดยอิงกับปฏิสัมพันธ์สองด้านของปัจจัยภายในประเทศและปัจจัยระหว่างประเทศในประเด็นเรื่องเป้าหมาย (goal) และยุทธศาสตร์ (strategy) คือ (1) ยุทธศาสตร์ภายในประเทศเพื่อเป้าหมายระหว่างประเทศ และ (2) ยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อเป้าหมายภายในประเทศ โดยในแต่ละชั้นจะประกอบไปด้วยผลลัพธ์ของการกระทำที่ตั้งใจ (intended) และ ไม่ได้ตั้งใจ (unintended) กล่าวคือ ในชั้นแรกที่ว่าด้วยเป้าหมายระหว่างประเทศกับยุทธศาสตร์ภายในประเทศนั้น คือส่วนที่ผู้วิจัยจะมุ่งวิเคราะห์ยุทธศาสตร์ภายในประเทศที่ทำไปเพื่อให้บรรลุเป้าหมายระหว่างประเทศของรัสเซีย ทั้งนี้ยุทธศาสตร์ภายในประเทศแบ่งออกเป็นสองเรื่อง คือการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมือง

(regime type) ในลักษณะของการกระชับอำนาจของการเมืองภายในประเทศทั้งในแง่ของการกลายเป็นเสรีประชาธิปไตยที่หยั่งรากมากขึ้นหรือกลายเป็นระบอบอำนาจนิยมที่เข้มข้นมากขึ้น กับมิติของการเปลี่ยนแปลงแบบแผนในการรวมกลุ่มเป็นพันธมิตรทางการเมืองภายในประเทศ (pattern of coalition) ส่วนเป้าหมายระหว่างประเทศประกอบด้วยมิติของการแบ่งสรรอำนาจ (distribution of power) ในการเมืองระหว่างประเทศ และมิติของการแบ่งสรรความมั่งคั่ง (distribution of wealth) ในเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

ส่วนการวิเคราะห์ในชั้นที่สองนั้น เป้าหมายภายในประเทศในฐานะตัวแปรต้นที่ผู้วิจัยหยิบมาพิจารณา คือการที่ตัวแสดงทางการเมืองภายในประเทศรัสเซียคือ Putin และกลุ่ม siloviki (**Силовики**) สามารถเอาชนะและมีชัยเหนือกลุ่มพลังทางการเมืองและสังคมอื่น ๆ ที่ก้าวขึ้นมาท้าทายอำนาจตน (overcoming challenge) กับการระดมความสนับสนุนจากตัวแสดงที่เป็นฝ่ายเดียวกันในอีกด้านหนึ่ง (maintaining support) ส่วนตัวแปรตามหรือผลลัพธ์ของดำเนินกลยุทธ์ในการเมืองระหว่างประเทศ (international strategies) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการเมืองภายในดังกล่าว ผู้วิจัยหยิบมาพิจารณา 2 ประเด็น คือประเด็นเรื่องการดึงดูดทรัพยากรจากภายนอกประเทศ (external extraction) และประเด็นที่สองคือการระดมความชอบธรรมในการกระทำของรัสเซียในเวทีระหว่างประเทศ (external validation) ซึ่งปรากฏในรูปของนโยบายต่างประเทศและท่าทีที่ดึงดันของประเทศรัสเซียในการทำสงคราม (หรือปฏิบัติการพิเศษทางทหาร) ในประเทศยูเครนต่อไป ดังจะเห็นได้จากนโยบายระดมพลระลอกใหม่ (partial mobilization) หรือ **Частичная мобилизация** ของรัสเซียที่ดำเนินไปควบคู่กับการยังคงเผชิญหน้าอย่างเข้มข้นกับสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรชาติตะวันตกด้วยท่าทีที่แข็งกร้าวและไม่ยืดหยุ่นต่อไปในอนาคต ซึ่งล้วนกระทำไปเพื่อยืนยันความชอบธรรมของปฏิบัติการพิเศษทางทหารและการอ้าง “สิทธิทางประวัติศาสตร์” ต่อดินแดนในยูเครนในฐานะแนวพรมแดนเชิงประวัติศาสตร์ที่เป็นส่วนหนึ่งของประเทศรัสเซีย

4. อภิปรายผล: โฉมหน้าสองด้านของรัสเซียในสงคราม

4.1 ยุทธศาสตร์ภายในประเทศเพื่อเป้าหมายระหว่างประเทศ (domestic strategies for international goals)

เป้าหมายระหว่างประเทศในฐานะปัจจัยที่เป็นตัวแปรตามในส่วนนี้ที่จะนำมาวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือมิติของการแบ่งสรรอำนาจ (distribution of power) ในการเมืองระหว่างประเทศ และมิติของการแบ่งสรรความมั่งคั่ง (distribution of wealth) ในเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยในประเด็นแรกคือเรื่องการแบ่งสรรอำนาจในการเมืองระหว่างประเทศนั้น จะพบว่าปมปัญหาที่ใหญ่ที่สุดของรัสเซียตั้งต้นจากการเปลี่ยนแปลงดุลอำนาจในการเมืองระหว่างประเทศอย่างมีนัยสำคัญหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็นและการล่มสลายของสหภาพโซเวียต อันเป็นปรากฏการณ์ที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสถานะที่ถดถอยของรัสเซียในการเมืองระหว่างประเทศ

ในเวลาต่อมา สิ่งนี้สัมพันธ์กับการผงาดขึ้นของมหาอำนาจในฝ่ายเสรีนิยมอย่างสหรัฐฯ และการเปลี่ยนแปลงชุดคำอธิบายเรื่องระเบียบโลกใหม่ (New World Order) ที่สัมพันธ์กับอำนาจในการเมืองระหว่างประเทศของรัสเซียอีกครั้งหนึ่ง

จวบจนกระทั่งสิ้นสุดสงครามเย็น นัยของระเบียบโลกใหม่ได้เคลื่อนตัวอีกครั้งหนึ่งและเป็นความหมายที่ใกล้เคียงกับความเข้าใจผู้คนในช่วงทศวรรษแรกของศตวรรษที่ 21 มากที่สุด นั่นคือระเบียบโลกใหม่ภายใต้คำอธิบายของประธานาธิบดี George H. W. Bush แห่งสหรัฐฯ (Kessler, 1997) ที่แสดงถึงชัยชนะของอุดมการณ์เสรีนิยมและระบอบเสรีประชาธิปไตยโดยมีสหรัฐฯ เป็นมหาอำนาจที่มีบทบาทสำคัญและนำไปสู่จุดสิ้นสุดแห่งวิวัฒนาการทางอุดมการณ์ของมวลมนุษยชาติและการปกครองของมนุษยชาติรูปแบบสุดท้าย หรือที่ Francis Fukuyama สรุปองค์ประกอบทั้งสองสิ่งนี้ด้วยถ้อยความสั้น ๆ ว่า “จุดสิ้นสุดของประวัติศาสตร์” (the end of history) และห้วงเวลาทศวรรษที่ 1990 นี้เองที่บทบาทของรัสเซีย (หรือสหภาพโซเวียตก่อนหน้านั้น) ได้ถูกลดทอนจากการเป็นมหาอำนาจหนึ่งของโลกในสมัยสงครามเย็นให้กลายเป็นผู้เล่นหรือตัวแสดงที่อ่อนแอในภูมิภาค (weak regional player) (Fukuyama, 2018, p. 16) ไปแทน และผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมที่เกิดขึ้นควบคู่กันทันทีในช่วงเวลาเดียวกันคือการขยายสมาชิกภาพของประเทศสมาชิก NATO ซึ่งเมื่อพิจารณาในภาพรวมแล้วพบว่าสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ห้วงเวลาใหญ่ ๆ ได้แก่ ห้วงเวลาแรกซึ่งกินระยะเวลาประมาณ 2 ทศวรรษหลังปี 1990 อันประกอบด้วยการขยายสมาชิกภาพในปี ค.ศ. 1999 ที่เห็นการขยายตัวของ NATO ที่สัมพันธ์กับอำนาจที่เสื่อมถอยของสหภาพโซเวียตอย่างชัดเจน นั่นคือการรับอดีตประเทศที่เคยอยู่ในกติกาสัญญาวอซอ (Warsaw Pact) ถัดมาคือการขยายสมาชิกภาพของ NATO ในปี ค.ศ. 2004 ไปยังประเทศในยุโรปกลางและยุโรปตะวันออก โดยการขยายสมาชิกภาพครั้งนี้ถือเป็นการขยายตัวครั้งประวัติศาสตร์ที่ฉายให้เห็นความเสื่อมถอยของมหาอำนาจเก่าอย่างรัสเซียและตอกย้ำแนวโน้มของการขยายอิทธิพลไปสู่ทิศตะวันออกของNATOที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นอีกด้วย และสุดท้ายคือห้วงเวลาในทศวรรษที่ 2010 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่การขยายสมาชิกภาพของ NATO ได้ดำเนินโดยพุ่งเป้าไปยังหัวใจสำคัญของอดีตสหภาพโซเวียตในบริเวณคาบสมุทรบอลข่านทางด้านตะวันตกโดยเริ่มต้นจากการชักชวนประเทศอัลเบเนียและโครเอเชียให้เข้าร่วม NATO ในปี ค.ศ. 2009 และหลังจากนั้นคือประเทศมอนเตเนโกรในปี ค.ศ. 2016 และสุดท้ายคือมาซิโดเนียเหนือในปี ค.ศ. 2020 และห้วงเวลาสุดท้ายคือห้วงเวลานับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2020 จนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม การจะทำความเข้าใจการชะลอตัวของการขยายสมาชิกภาพ NATO ในข้างต้นย่อมแยกไม่ออกจากการนำตัวแปรสำคัญคือประเทศรัสเซียกลับเข้ามาพิจารณาในสมการในฐานะอดีตมหาอำนาจที่ก่อนหน้านี้ได้ถูกลดบทบาทให้กลายไปเป็นเพียงผู้เล่นที่อ่อนแอของภูมิภาค ที่เริ่มค่อย ๆ พยายามกลับมามีอิทธิพลและวางตัวในฐานะมหาอำนาจหนึ่งของโลก (global power) อีกครั้งหนึ่งนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2014 เป็นต้นมา ดังปรากฏผ่านพฤติกรรมการรักษาเขตอิทธิพล (sphere of influence) และการตอบโต้การขยายอำนาจของสหรัฐฯ และพันธมิตร

NATO ในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา เพื่อทวงคืนบทบาทมหาอำนาจของรัสเซียในเวทีระหว่างประเทศ และคอยกดดันบรรดาสาธารณรัฐทั้งหลายที่เคยอยู่ภายใต้อดีตสหภาพโซเวียตเพื่อป้องกันมิให้ประเทศเหล่านี้กลายไปเป็นแนวร่วมหรือพันธมิตรกับชาติตะวันตก ตัวอย่างของประเทศที่เข้าข่ายเช่นนี้คือมอลโดวา จอร์เจีย และยูเครน ผ่านทั้งกลไกการกดดันทางเศรษฐกิจไปจนถึงการสนับสนุนขบวนการทางการเมืองหรือขบวนการแบ่งแยกดินแดนภายในประเทศที่ฝักใฝ่ประเทศรัสเซีย

ในการจะกระทำการในข้างต้นให้ประสบผลสำเร็จ รัสเซียได้ดำเนินมาตรการรุกคืบอย่างน้อยใน 3 ด้าน ด้านแรกคือการรุกคืบด้วยการค่อย ๆ พัฒนาปรับปรุงกองทัพรัสเซียให้มีความทันสมัยมากขึ้น โดยจะเห็นได้ว่านับตั้งแต่ปี 2000 เป็นต้นมารัสเซียได้พยายามปรับปรุงอาวุธยุทโธปกรณ์ของประเทศให้มีความทันสมัยและรุดหน้ากว่าตะวันตก และได้ทุ่มงบประมาณมหาศาลไปกับการพัฒนาระบบอาวุธและโครงสร้างพื้นฐานของกองทัพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนในเทคโนโลยีอวกาศ และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับขีปนาวุธพิสัยไกลและและจรวดนำวิถีรูปแบบใหม่ แทนที่จะสั่งสมหัวรบนิวเคลียร์ในเชิงปริมาณในแบบที่เคยกระทำในสมัยสงคราม (The Kremlin, 2018)

ถัดมารัสเซียยังทำการรุกคืบทางการเมืองผ่านการทำสงครามลูกผสม (hybrid warfare) (Clark, 2020) ที่มิได้มุ่งใช้วิธีการทางทหารแบบดั้งเดิม (conventional force) เพื่อเข้าโจมตีและยึดจุดยุทธศาสตร์สำคัญต่าง ๆ แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่การทำสงครามลูกผสมที่ว่านี้ยังรวมไปถึงปฏิบัติการและการโจมตีทางไซเบอร์ (cyber attack) ต่อประเทศอื่น ๆ ซึ่งหลายกรณีมาในรูปแบบของแผนการปล่อยข้อมูลเท็จ (disinformation campaign) เพื่อให้ร้ายและบ่อนทำลายประเทศที่เป็นปฏิปักษ์อย่างประเทศประชาธิปไตยในโลกตะวันตก โดยกรณีที่ชัดเจนที่สุดคือกรณีที่มีการกล่าวหาว่ารัสเซียคือผู้ที่อยู่เบื้องหลังการปล่อยข้อมูลเท็จเพื่อบ่อนทำลายผู้สมัครชิงตำแหน่งประธานาธิบดีของสหรัฐฯ ในปี ค.ศ. 2016 (Jamieson, 2019) เป็นต้น

ด้านสุดท้ายและถือเป็นด้านที่สำคัญที่สุดคือการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบรุกคืบ (assertive foreign policy) ที่รัสเซียกลายเป็นตัวแสดงที่เข้าไปมีบทบาทนำมากขึ้น โดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง เช่นในกรณีของประเทศเบลารุส ซึ่งรัสเซียพยายามเข้าไปมีสัมพันธ์ในลักษณะของการบีบให้เบลารุสกลายเป็นรัฐภายใต้อารักขา (tutelary state) โดยรูปธรรมของความสัมพันธ์ในเชิงอารักขาที่ว่านี้คือการลงนามในสนธิสัญญารัฐสหภาพระหว่างรัสเซียและเบลารุส (Союзное государство России и Беларуси) ในปี ค.ศ. 1999 ซึ่งได้สถาปนาองค์กรเหนือรัฐที่จะคอยเข้ามาทำหน้าที่ประสานความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการเมืองของทั้งสองประเทศ และต่อมาได้ขยายตัวไปสู่การการทำข้อตกลงด้านความมั่นคง การป้องกันประเทศและนโยบายต่างประเทศที่สอดคล้องคู่ขนานกัน (Vysotskaya, 2014) โดยความสัมพันธ์กับเบลารุสที่ว่านี้จะปรากฏให้เห็นชัดเจนอย่างมากต่อท่าทีของเบลารุสในสงครามรัสเซีย-ยูเครน

การจะทำความเข้าใจท่าทีของรัสเซียในการตอบโต้การเข้าเป็นสมาชิก NATO ของประเทศเพื่อนบ้านอย่างจอร์เจียและยูเครนจำเป็นจะต้องพิจารณาจากปัจจัยทางด้าน

ความสำคัญทางประวัติศาสตร์และความสำคัญทางยุทธศาสตร์ กล่าวคือ ในทางประวัติศาสตร์แล้วการเข้าร่วมเป็นสมาชิก NATO ของจอร์เจียและยูเครนย่อมกระทบต่อเขตอิทธิพลที่รัสเซียถือว่ามีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ดังจะเห็นการกล่าวอ้างในสิ่งที่ประธานาธิบดี Putin เรียกว่า “สิทธิทางประวัติศาสตร์” เพื่อกล่าวอ้างสิทธิเหนือดินแดนในยูเครนโดยคำอธิบายเรื่องสิทธิทางประวัติศาสตร์นี้โยงกลับไปหาสายสัมพันธ์ทางเชื้อชาติ สังคมและวัฒนธรรมที่ประชากรส่วนใหญ่ของชาวยูเครนมีกับชาวรัสเซีย ส่วนความสำคัญทางยุทธศาสตร์นั้นก็ยิ่งชัดเจนว่ารัสเซียมองว่าการขยายสมาชิกภาพ NATO ไปยังยูเครนเป็นรุกคืบต่อประเทศที่ถือเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงมากกว่าฟินแลนด์และสวีเดน อันที่จริงแล้ว Putin ได้แสดงออกอย่างชัดเจนผ่านบทความที่เขาเป็นผู้เขียนขึ้นเองภายใต้ชื่อ “ว่าด้วยความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางประวัติศาสตร์ระหว่างชาวรัสเซียและชาวยูเครน” (On the Historical Unity of Russians and Ukrainians) ในปี ค.ศ. 2021 เพื่อชี้ให้เห็นรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ที่ชาวรัสเซียและยูเครนมีร่วมกัน และในทางกลับกันเขายังเสนอว่าแนวคิดที่ว่าชาวยูเครนเป็นชนชาติที่เป็นอิสระจากรัสเซียนั้นเป็นความคิดที่ “ไร้รากฐานทางประวัติศาสตร์มารองรับ” (no historical basis) และกลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่ถูกนำมาใช้โดยตลอด (The Kremlin, 2021a) ที่ Putin เรียกว่า “แผนการต่อต้านรัสเซีย” (the Anti-Russia Project) กล่าวคือ

> ชนชั้นนำของยูเครนตัดสินใจสร้างความชอบธรรมให้แก่อิสรภาพของประเทศด้วยการปฏิเสธอดีต (ยกเว้นในเรื่องพรมแดน) พวกเขาพยายามสร้างเรื่องราวและเขียนประวัติศาสตร์ขึ้นมาใหม่โดยตัดทุกสิ่งที่ทำให้พวกเราเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทิ้ง และหันไปเรียกช่วงเวลาที่ยูเครนอยู่ภายใต้จักรวรรดิรัสเซียและสหภาพโซเวียตว่าเป็นช่วงเวลาที่ยูเครนตกอยู่ภายใต้การยึดครองจากต่างชาติ

โดยในการตอบคำถามผู้สื่อข่าวที่สัมภาษณ์ถึงสาเหตุที่ทำให้ Putin ตัดสินใจเขียนบทความชิ้นนี้ขึ้น เขาอ้างว่าแม้ประเทศยูเครนจะมีสิทธิและเสรีภาพที่จะกำหนดชะตากรรมตามที่ตนเองปรารถนาแบบเดียวกับที่ปัจเจกบุคคลพึงมี แต่เขาก็ได้ให้เหตุผลต่อไปว่า

> แต่คุณเองก็ทราบมิใช่หรือว่าแม้ปัจเจกบุคคลทุกคนจะมีเสรีภาพ แต่เสรีภาพดังกล่าวก็จะต้องอยู่ภายใต้สูตรสำเร็จที่พวกเราคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี นั่นคือเสรีภาพของบุคคลแต่ละคนย่อมถูกจำกัดโดยเสรีภาพของบุคคลอื่น ๆ เพราะหากการใช้เสรีภาพใดก็ตามไปกระทบกระเทือนเสรีภาพของผู้อื่น คนที่ใช้เสรีภาพดังกล่าวย่อมจะต้องพิจารณาถึงขีดจำกัดหรือข้อจำกัดบางอย่างแก่เสรีภาพของตนเอง สิ่งเดียวกันนี้อาจนำมาประยุกต์ใช้กับประเทศต่าง ๆ ได้ด้วยเช่นกัน กล่าวคือหากเราพบว่ากำลังมีคนสร้างภัยคุกคามบางอย่างให้แก่เรา โดยเฉพาะในด้านความมั่นคง เราย่อมจำเป็นจะต้องตัดสินใจว่าจะทำ

อย่างไรกับมันดี (The Kremlin, 2021b)

คำอธิบายในข้างต้นของ Putin สะท้อนความรับรู้ของรัสเซียอย่างชัดเจนว่าเส้นแบ่งที่คอยขีดคั่นอาณาบริเวณที่ชาติตะวันตกแผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาว่าลักษณะใดเป็นหรือไม่เป็นภัยคุกคามของรัสเซียนั้น วางอยู่บนแนวคิดเรื่องสิทธิทางประวัติศาสตร์ ดังนั้นแล้วการขยายตัวของ NATO ไปยังประเทศที่รัสเซียถือครอง “สิทธิทางประวัติศาสตร์” ย่อมถือเป็นภัยคุกคามจากมุมมองของรัสเซีย

แม้ว่ารัสเซียจะเลือกตอบโต้การขยายอิทธิพลของ NATO ในกรณีของยูเครนและจอร์เจียด้วยการตั้งใจใช้กำลังทหารเข้าแทรกแซงโดยตรง ทว่าการกระทำดังกล่าวกลับนำไปสู่ผลลัพธ์ด้านกลับที่รัสเซียอาจไม่ได้ตั้งใจ (unintended consequence) กล่าวคือ หลังจากสงครามรัสเซีย-ยูเครนผ่านไปหนึ่งปี โดยล่าสุด (ค.ศ. 2023) ได้เกิดปรากฏการณ์ของการขยายสมาชิกภาพ NATO ไปยังประเทศที่มีพรมแดนติดกับรัสเซียอีกครั้งหนึ่ง นั่นคือกรณีการเข้าร่วม NATO ของประเทศฟินแลนด์ที่ได้ให้สัตยาบรรณและเข้าเป็นประเทศสมาชิก NATO ล่าสุดและถือเป็นกระบวนการรับสมาชิกใหม่ที่เร็วที่สุดครั้งหนึ่งนับตั้งแต่ก่อตั้งNATO(NorthAtlanticTreaty Organization, 2023) ซึ่งหลายฝ่ายมองว่าความรวดเร็วดังกล่าวคือผลลัพธ์ในด้านกลับของสงครามรัสเซีย-ยูเครนตามที่ Jens Stoltenberg เลขาธิการ NATO ออกมาให้สัมภาษณ์ว่า *“ประธานาธิบดี Putin ได้ประกาศเป้าหมายของการรุกรานยูเครนว่าเป็นไปเพื่อทำให้มีชาติพันธมิตร NATO ตามแนวพรมแดนที่น้อยลง... แต่ตอนนี้เขากลับได้รับในสิ่งที่ตรงกันข้ามแทน”* (BBC, 2023)

ปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงทำให้นักวิชาการบางส่วนตีความว่า การกระทำของรัสเซียในกรณีจอร์เจียในอดีตและล่าสุดในกรณีของยูเครนได้เร่งเร้าให้เกิดแนวร่วมแนวกลับให้แก่ NATO เพราะเราจะพบว่าก่อนหน้าที่จะเกิดสงครามรัสเซีย-ยูเครนนั้น ท่าทีของฟินแลนด์และสวีเดนต่อความขัดแย้งระหว่างรัสเซียกับสหรัฐฯ และพันธมิตร NATO คือการวางตัวเป็นกลางมาตลอดระยะเวลากว่า 70 ปี นับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง และตลอดระยะเวลาของสงครามเย็น แม้ว่าในหลายครั้งทั้งสองประเทศจะแสดงท่าทีที่โน้มเอียงไปยังพันธมิตร NATO แต่การแสดงออกซึ่งเจตน์จำนงที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิก NATO กลับดำเนินไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป จนกระทั่งเกิดสงครามรัสเซีย-ยูเครน จึงอาจกล่าวได้ว่าการเข้าร่วมเป็นสมาชิก NATO ของฟินแลนด์ล่าสุดและของสวีเดนที่กำลังจะเกิดขึ้นตามมา คือผลลัพธ์ที่รัสเซียไม่ได้ตั้งใจจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบรุกคืบเพื่อตอบโต้การขยายตัวของ NATO ที่ไม่เพียงนำรัสเซียเข้าสู่สงครามและการเผชิญหน้ากับตะวันตกอย่างเข้มข้นมาขึ้นเท่านั้น แต่ยังผลักให้สองประเทศที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ที่เคยวางตัวเป็นกลางอย่างฟินแลนด์และสวีเดนหันไปเข้าร่วมกับ NATO อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม

ถัดมาคือประเด็นเรื่องการแบ่งสรรทรัพยากรและความมั่นคั่งในเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศที่แม้จะเป้าหมายรองหากเทียบกับเป้าหมายที่เพิ่งอภิปรายไปในข้างต้น

แต่ก็เป็นเป้าหมายที่มีความสำคัญต่อการทวงคืนสถานะมหาอำนาจของรัสเซีย โดยในส่วนนี้รัสเซียดำเนินนโยบายผ่านเครื่องมือหลายประการไม่ว่าจะเป็นการกดดันทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะในด้านพลังงานจากการที่รัสเซียใช้ประโยชน์จากการครอบครองทรัพยากรธรรมชาติและมีรายได้จากการส่งออกเชื้อเพลิงแก๊สธรรมชาติมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งของโลก สิ่งนี้จึงนำไปสู่การรุกคืบเพื่อทวงคืนบทบาทผู้เล่นสำคัญของภูมิภาคผ่านการขยายอำนาจและอิทธิพลทางเศรษฐกิจของรัสเซียในฐานะตัวแสดงที่มีบทบาทสำคัญมากขึ้นในเอเชียและภูมิภาคใกล้เคียง ยกตัวอย่างเช่น นโยบาย “มุ่งตะวันออก” (Look East Policy) ของรัสเซียเพื่อเสริมสร้างความเป็นพันธมิตรกับจีนให้มากขึ้น รวมถึงการก้าวเข้าไปมีบทบาทสำคัญในภูมิภาคตะวันออกกลางท่ามกลางวิกฤตสงครามกลางเมืองในประเทศซีเรีย โดยใช้อิทธิพลจากพลังงานและการเป็นผู้ส่งออกเชื้อเพลิงจากแก๊สธรรมชาติเป็นเครื่องมือชิ้นสำคัญในการแผ่ขยายอิทธิพลและความร่วมมือทางเศรษฐกิจดังกล่าว สิ่งนี้สัมพันธ์กับการรุกคืบประการต่อมาคือการเปิดสัมพันธ์เชิงรุกกับประเทศมหาอำนาจใหม่อื่น ๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่ายุทธศาสตร์การกลับมามีบทบาทของรัสเซียในการเมืองของมหาอำนาจ (Great Powers politics) ในศตวรรษที่ 21 เองก็แตกต่างไปจากเดิมในสมัยสงครามเย็น กล่าวคือจากการเมืองแบบสองขั้วอำนาจ (bipolarity) ไปเป็นการสนับสนุนโลกที่มีมหาอำนาจหลายขั้ว (multipolarity) แทน (Randolph, 2023) ดังจะเห็นได้จากการดำเนินนโยบายสานสัมพันธ์กับประเทศที่มีโลกทัศน์ในแบบเดียวกันอย่างจีนและอิหร่าน เป็นต้น

ทั้งนี้ผู้วิจัยเสนอว่า เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายระหว่างประเทศทั้งสองมิติที่กล่าวไปในข้างต้น รัสเซียจึงจำเป็นต้องดำเนินยุทธศาสตร์ภายในประเทศด้วยการเปลี่ยนแปลงบางอย่างซึ่งยุทธศาสตร์ภายในประเทศหรือโครงสร้างทางการเมืองภายในประเทศที่ผู้วิจัยหยิบยกมาพิจารณาในฐานะเครื่องมือเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทั้งสองประการในข้างต้นคือการระดมทรัพยากรภายใน (internal mobilization) เพื่อสนับสนุนปฏิบัติการพิเศษทางทหาร อันประกอบด้วยการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองที่เคลื่อนเข้าสู่ความเป็นระบอบอำนาจนิยมที่เข้มข้นมากขึ้นผ่านการกระชับอำนาจของประธานาธิบดี Putin และการเปลี่ยนแปลงแบบแผนในการรวมกลุ่มพันธมิตรทางการเมืองและการแบ่งสรรอำนาจระหว่างชนชั้นนำภายในรัสเซียโดยเกณฑ์ตัวแสดงที่สนับสนุนสงครามรัสเซีย-ยูเครนให้กลายมาเป็นพวก

ยุทธศาสตร์ภายในประเทศที่ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุเป้าหมายระหว่างประเทศประการแรก คือการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองที่เคลื่อนเข้าสู่ความเป็นระบอบอำนาจนิยมที่เข้มข้นมากขึ้นซึ่งแสดงออกผ่านการดำเนินการในอย่างน้อย 3 เรื่อง เรื่องแรกได้แก่ การกระชับอำนาจของตัวประธานาธิบดี Putin ซึ่งดำเนินควบคู่ไปกับการลดทอนอำนาจและอิทธิพลของพรรคการเมือง สถาบันการเมือง และองคาพยพอื่น ๆ โดยเฉพาะฝ่ายที่ไม่ได้สนับสนุนนโยบายการทำสงครามรัสเซีย-ยูเครน ในบริบทที่ความนิยมในตัวประธานาธิบดี Putin กำลังอยู่ในช่วงขาลง ทั้งนี้ ปรากฏการณ์ที่สะท้อนถึงความเสื่อมความนิยมในระบอบ Putin และความนิยมในตัว Putin เองก็มีให้เห็นอย่างต่อเนื่องในช่วงกว่า 10 ปีที่ผ่านมาโดยเฉพาะเมื่อประธานาธิบดี Putin

แสดงออกว่าต้องการสืบทอดอำนาจต่อไป โดยรูปธรรมของความนิยมในตัว Putin ที่ตกต่ำลงเริ่มปรากฏในกรณีที่มีการชุมนุมประท้วงอย่างต่อเนื่องในปี ค.ศ. 2011-2012 หลังจากที่ประธานาธิบดี Putin ประกาศว่าตนจะดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีต่อเป็นวาระที่สาม โดยที่ผู้ชุมนุมออกมาเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม รวมถึงการยุติของระบอบ Putin อีกด้วย

อันที่จริงแล้วร่องรอยของการกระชับอำนาจของ Putin ในการเมืองรัสเซียเริ่มส่อเค้าให้เห็นตั้งแต่ความพยายามที่จะสืบทอดอำนาจของตนในฐานะประธานาธิบดี โดยการนับวาระการดำรงตำแหน่งของเขาใหม่อีกครั้งทำให้เขาสามารถอยู่ในตำแหน่งต่อไปได้อีกสองวาระ วาระละ 6 ปีจนถึงปี ค.ศ. 2036 และในช่วงเวลาเดียวกันกับที่มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้นเอง ได้มีกระแสที่คาดการณ์ถึงแผนการของ Putin ในการเฟ้นหาผู้ที่จะมาทำหน้าที่สืบทอดหลังจากที่เขาตั้งเทคโนแครตที่อยู่นอกวงเครมลินอย่างนาย Mikhail Mishustin ให้มาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งหลายฝ่ายมองว่าบุคคลดังกล่าวอาจมาทำหน้าที่สืบทอดอำนาจต่อจาก Putin หรือเป็นหนึ่งในแผนการของ Putin ที่จะอยู่ในอำนาจต่อไปผ่านทางช่องทางอื่น ๆ กระนั้น การที่ Putin จำเป็นต้องใช้กระบวนการเลือกตั้งเพื่อให้ตนดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีต่อไปอีกครั้งในปี ค.ศ. 2024 ย่อมสบช่องให้บุคคลที่ต้องการจะท้าทายอำนาจของ Putin ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อยุติบทบาทของ Putin ในการเมืองรัสเซีย อย่างไรก็ตามภายใต้เงื่อนไขของสงครามรัสเซีย-ยูเครนที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน (ค.ศ. 2023) ย่อมหยิบยื่นโอกาสให้ Putin นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการประกันชัยชนะและความจำเป็นที่จะต้องดำรงตำแหน่งต่อผ่านการเลือกตั้งในปี ค.ศ. 2024 สิ่งนี้อาจสังเกตได้จากคำแถลงของนาย Dmitry Peskov โฆษกเครมลินว่ามีความพยายามจากชาติตะวันตกที่จะแทรกแซงการเลือกตั้งประธานาธิบดีในครั้งนี้ (TASS, 2023) ก็ยิ่งตอกย้ำว่า Putin จะยังจำเป็นต้องรักษาอำนาจและดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีต่อไปหลังปี ค.ศ. 2024 และทำให้ความนิยมในตัวผู้นำอย่าง Putin ถูกนำไปผูกโยงกับความสำเร็จของปฏิบัติการพิเศษทางทหารในยูเครนด้วยเช่นกัน

การรวบอำนาจในมือของประธานาธิบดีภายใต้เงื่อนไขของสงครามรัสเซีย-ยูเครนที่เห็นได้อย่างชัดเจนประการถัดมาคือการจับกุมและปิดกั้นสื่อและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารอย่างเสรีในการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับสงครามรัสเซีย-ยูเครน จนกระทั่งเกิดปรากฏการณ์ที่ฝั่งสหรัฐฯ เรียกว่าการทำสงครามกับสื่อ (war on media) ซึ่งมีทั้งสื่อของตะวันตกที่มีชื่อเสียง และรวมถึงสื่อในรัสเซียที่อยู่ตรงกันข้ามกับจุดยืนของเครมลินในการทำสงคราม (Ivanova & Dik, 2023) สิ่งนี้ยิ่งชัดเจนขึ้นในเดือนเมษายน ค.ศ. 2023 หลังจากที่ Putin ลงนามในร่างกฎหมายฉบับใหม่ที่เพิ่มบทลงโทษการเผยแพร่ข้อมูลที่ผิดเกี่ยวกับกองทัพรัสเซียเป็นโทษจำคุกโทษสูงสุดถึง 15 ปี และเพิ่มบทลงโทษในกรณีกบฏต่อแผ่นดินเป็นการจำคุกตลอดชีวิต ซึ่งสิ่งนี้ได้เปิดโอกาสให้เครมลินใช้เป็นเครื่องมือในการจำคุกพลเมืองที่สนับสนุนหรือให้ความช่วยเหลือต่างชาติ องค์กรต่างชาติในระหว่างที่กำลังปฏิบัติการพิเศษทางทหารอีกด้วย (U.S. Embasay Tbilisi, 2022)

สาม การจับกุมและปราบปรามฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการทำสงครามรัสเซีย-ยูเครนเริ่มต้นจากการจับกุมผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับปฏิบัติการพิเศษทางทหาร และต่อมาสิ่งนี้ลุกลามไปสู่การ

จับกุมผู้ที่ฝ่ายเครมลินประเมินว่าเป็นศัตรู สายลับ และผู้ที่ทรยศชาติ (U.S. Embasay Tbilisi, 2022) การจับกุมและปรามปรามฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยซึ่งดำเนินควบคู่ไปกับการเพิ่มมาตรการสอดส่องพลเมืองของรัฐบาลที่เข้มข้นมากขึ้น เช่น การให้อำนาจแก่องค์กรที่มีหน้าที่ในการสอดส่องดูแลบรรดาสื่อต่าง ๆ ที่เรียกว่า Roskomnadzor (RKN) (International Press Institute, 2023) ซึ่งดำเนินไปควบคู่กับปฏิบัติการให้ข้อมูลที่เจืออคติ (disinformation) เพื่อสนับสนุนนโยบายการทำสงครามของรัฐบาล เช่น การบังคับให้สื่อในรัสเซียเรียกสงครามครั้งนี้ว่าเป็นปฏิบัติการพิเศษทางทหารอย่างพร้อมเพรียงกัน (International Press Institute, 2023) และล่าสุดคือการใช้เทคโนโลยีการยืนยันตัวตนผ่านใบหน้า (facial recognition) มาใช้ในการป้องปรามการชุมนุมประท้วงต่อต้านการทำสงครามผ่านเครือข่ายของระบบกล้องรักษาความปลอดภัยขนาดใหญ่ที่สุดในโลกในกรุงมอสโก (Masri, 2023) เป็นต้น

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการที่ Putin นำเงื่อนไขจากภายนอกคือภัยคุกคามและการขยายตัวของ NATO มาใช้กระชับอำนาจเพื่อความอยู่รอดและรักษาสถานภาพดั้งเดิม (status quo) ทางการเมืองภายใน แต่การกระทำเช่นนั้นย่อมเท่ากับว่า Putin กำลังฝากความนิยมและอนาคตทางการเมืองภายในของตนเองไว้กับทิศทางและความสำเร็จของเป้าหมายระหว่างประเทศที่ได้ตั้งไว้ด้วยเช่นกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือเงื่อนไขของสงครามรัสเซีย-ยูเครนได้นำไปสู่การดำเนินยุทธศาสตร์ภายในประเทศสำคัญของ Putin ที่ในด้านหนึ่งได้ช่วยให้ Putin สามารถควบรวมอำนาจได้กระชับมือมากยิ่งขึ้นในช่วงทีความนิยมกำลังตกต่ำ แต่ความยั่งยืนของยุทธศาสตร์ที่ว่านี้ย่อมขึ้นอยู่กับผลลัพธ์ของปฏิบัติการพิเศษทางทหารที่รัสเซียเป็นฝ่ายได้เปรียบด้วยเช่นกัน แต่ในกรณีที่สงครามรัสเซีย-ยูเครนดำเนินไปโดยที่รัสเซียเป็นฝ่ายเสียเปรียบ สิ่งนี้ย่อมส่งผลกระทบในทางกลับกัน คือกลายเป็นเงื่อนไขให้แก่ฝ่ายที่ต้องการท้าทายอำนาจของ Putin มีโอกาสสร้างความเปลี่ยนแปลงในการเมืองภายใน ทั้งความพยายามที่จะเปลี่ยนตัวผู้นำ หรือแม้แต่ความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงระบอบไปสู่ความเป็นเสรีประชาธิปไตยมากขึ้นด้วยเช่นกัน หรือแม้แต่แรงสนับสนุนที่น้อยลงจากพันธมิตรในฝ่ายเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น ภายหลังการประกาศระดมกำลังเสริมเพิ่มเติมของ Putin ที่นำไปสู่กระแสต่อต้านอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะจากฝั่งที่เป็นพวกชาตินิยมหัวรุนแรงและเคยสนับสนุนปฏิบัติการพิเศษทางทหารมาก่อน (Soldatov & Borogan, 2022) เป็นต้น

เพื่อที่จะรักษาสถานภาพเชิงอำนาจดั้งเดิม (status quo) ในการเมืองรัสเซียของประธานาธิบดี Putin ในฐานะผู้นำสูงสุดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในคราวที่เกิดวิกฤตที่ท้าทายความชอบธรรมในการครองอำนาจของ Putin หากผลลัพธ์ของสงครามดำเนินไปในทิศทางที่ไม่ดี ส่งผลให้เกิดการดำเนินยุทธศาสตร์ภายในประเทศประการที่สอง นั่นคือการเปลี่ยนแปลงแบบแผนในการรวมกลุ่มเป็นพันธมิตรระหว่าง Putin กับตัวแสดงอื่น ๆ ในเครมลินที่สนับสนุนปฏิบัติการพิเศษทางทหาร โดยเฉพาะกลุ่มตัวแสดงที่เป็นพวกสายเหยี่ยว (hawk) หรือกลุ่มที่ยึดมั่นต่อนโยบายการทำสงครามรัสเซีย-ยูเครนอย่างไม่ประนีประนอม (hardliner) ซึ่งได้เถลิงอำนาจขึ้นภายใต้เงื่อนไขของ

สงครามรัสเซีย-ยูเครน และได้ก้าวขึ้นมามีบทบาทในเครมลินมากขึ้นกว่าชนชั้นนำกลุ่มที่สนับสนุนแนวนโยบายที่ก้าวร้าวน้อยกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคณาธิปัตย์เดิมที่คำนึงถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจที่รัสเซียต้องสูญเสียไปจากการถูกควำบาตรโดยสหรัฐฯ และพันธมิตรชาติตะวันตก

ในบริบททางการเมืองของตัวแสดงในเครมลินตัวแสดงที่เป็น “สายเหยี่ยว” คือกลุ่มคนที่มักถูกเรียกว่าพวก *siloviki* (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน (Preeprang Thanomsakchai, 2022)) หรือพวกกลุ่ม “คนที่ถือปืน” (guys with guns) คือกลุ่มคนที่มาจากหน่วยงานความมั่นคงหรือที่เรียกกันในภาษาการเมืองรัสเซียว่า “กระทรวงที่ถืออำนาจบังคับ” (The Ministries of Force or **Силовые Министерства**) อย่างกระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม หน่วยข่าวกรองและฝ่ายความมั่นคง ซึ่งเป็นหน่วยงานที่คอยกำหนดทิศทางและนโยบายของรัสเซียอย่างมีนัยสำคัญจนกระทั่งมีผู้ประเมินว่าระบอบการเมืองของประเทศรัสเซียจะวิวัฒน์ไปในทิศทางใดในอนาคตนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับว่าประธานาธิบดีคนใหม่ที่มาดำรงตำแหน่งต่อจาก Putin จะทำให้หน่วยงานเหล่านี้ให้ความร่วมมือกับสิ่งที่ประธานาธิบดีต้องการ หรือยิ่งกว่านั้นคือขึ้นอยู่กับว่าตัวประธานาธิบดีจะให้ความร่วมมือกับสิ่งที่พวก *siloviki* ในหน่วยงานเหล่านี้ต้องการมากน้อยเพียงใด (Sestanovich, 2020) ดังนั้นพวก *siloviki* ที่ฝังตัวอยู่ในระบบราชการที่เข้มแข็งของรัสเซียนั้นเปรียบได้กับรัฐพันลึก (deep state) (Sestanovich, 2020) ของพวกข้าราชการในหน่วยงานความมั่นคงที่มีจุดยืนในนโยบายต่างประเทศที่แข็งกร้าวอย่างการใช้กำลังทหารและการทูตแบบเผชิญหน้าเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของรัสเซียและแสดงออกซึ่งบทบาทของมหาอำนาจในเวทีระหว่างประเทศ ซึ่งในกรณีนี้ย่อมหมายถึงการสนับสนุนปฏิบัติการพิเศษทางทหารของรัสเซียในประเทศยูเครน

ในทางตรงกันข้าม ตัวแสดงในเครมลินที่เป็นสายพิราบคือเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐที่ให้ความสำคัญกับการใช้วิถีทางทางการทูต การเจรจา และท่าทีที่ประนีประนอมมากกว่าการใช้กำลังทหาร ดังนั้นท่าทีในนโยบายต่างประเทศของตัวแสดงในกลุ่มนี้ จึงมีลักษณะที่ค่อนข้างระมัดระวังและหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าโดยตรง โดยบุคคลที่เป็นตัวแสดงในฝ่ายพิราบ ได้แก่ นาย Sergei Lavrov รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และนาย Alexei Kudrin ที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจในฝั่งเสรีนิยมของ Putin ที่ออกมาต่อต้านการใช้จ่ายงบประมาณทางการทหารก่อนหน้านี้ และที่สำคัญที่สุดคือกลุ่มคณาธิปัตย์ทางเศรษฐกิจทั้งคณาธิปัตย์ปัจจุบันและคณาธิปัตย์เดิมในอดีตที่พากันออกมาต่อต้านปฏิบัติการพิเศษทางทหารของ Putin ในที่สาธารณะและตามสำนักข่าวต่างประเทศอีกด้วย (Ray, 2022)

ก่อนหน้านี้หลายฝ่ายเคยมองว่าบทบาทของพวก *siloviki* ที่มากขึ้นจะส่งผลต่อความเป็นประชาธิปไตยของการเมืองรัสเซีย (Illarionov, 2009a) ดังนั้นผลลัพธ์ภายในที่เกิดขึ้นจากสงครามรัสเซีย-ยูเครนย่อมทำให้ระบอบประชาธิปไตยในรัสเซียถดถอยลงยิ่งกว่าเดิมไม่ว่าจะโดยการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของพลเมืองและการปราบปรามศัตรูทางการเมืองที่อยู่ฝ่ายตรงกันข้ามกับตนเอง ซึ่งสิ่งนี้ย่อมดำเนินไปในทิศทางเดียวกันกับผลลัพธ์ของยุทธศาสตร์

ทางการเมืองภายในประการแรกที่ได้วิเคราะห์ไปก่อนหน้านี้ นั่นคือการกระชับอำนาจของ Putin และระบอบอำนาจนิยมที่ทวีความเข้มข้นมากขึ้น อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาโดยเชื่อมโยงกลับไปยังเป้าหมายระหว่างประเทศที่กล่าวถึงไปในตอนต้น ย่อมทำให้เข้าใจได้ว่าการเถลิงอำนาจของพวก *siloviki* คือสิ่งที่จำเป็นในยามที่เสถียรภาพและความมั่นคงภายในประเทศถูกนำไปผูกโยงกับการทำสงครามระหว่างประเทศของรัสเซีย เพราะการก้าวเข้ามามีบทบาทในเครมลินของพวก *siloviki* ย่อมเป็นการถ่วงดุลอำนาจและลดบทบาทแก่ฝ่ายคณาธิปัตย์ (oligarchs) ที่เคยครองอำนาจเดิมและเคยมีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางทางการเมืองและเศรษฐกิจของรัสเซียที่ลดลงและสวนทางกับอำนาจของพวก *siloviki* ในหน่วยงานความมั่นคงที่เพิ่มขึ้นในยามศึกสงคราม อย่างไรก็ดี ยังมีพวกคณาธิปัตย์เดิมบางส่วนที่หันมาให้การสนับสนุนปฏิบัติการพิเศษทางทหารอย่างเปิดเผยเพื่อมิให้ตนได้รับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการเถลิงอำนาจของพวก *siloviki* และในขณะเดียวกันก็พยายามแสวงหาประโยชน์จากสถานการณ์ของสงคราม (Jenkins, 2023)

แต่ก็ใช่ว่าพวกคณาธิปัตย์เก่าทุกคนจะได้รับประโยชน์จากปฏิบัติการพิเศษทางทหารเสมอไปเพราะพวกคณาธิปัตย์บางส่วนก็ได้ถูกควบคุมและจัดการ โดยเฉพาะพวกที่ออกมาแสดงความเห็นเกี่ยวกับปฏิบัติการพิเศษทางทหารในทิศทางตรงกันข้ามกับ Putin และพวก *siloviki* ในที่สาธารณะอย่างเปิดเผย เมื่อทิศทางของสงครามรัสเซีย-ยูเครนไม่ได้เป็นไปในทิศทางตามที่พวก *siloviki* คาดการณ์ในตอนแรก ยกตัวอย่างเช่น การที่นาย Andrey Kovalev นักธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งออกมาเรียกปฏิบัติการพิเศษทางทหารในครั้งนี้ว่าเป็น “การทำสงครามที่เลวร้าย” (Chernova, 2023) หรือการที่นักธุรกิจชั้นนำหลายรายในรัสเซียพยายามผ่องถ่ายทรัพย์สินของตนไปยังบุคคลอื่น ๆ หรือกระทั่งการที่มีนักธุรกิจยักษ์ใหญ่บริจาคเงินเพื่อช่วยเหลือยูเครน เช่นกรณีของนาย Mikhail Fridman ที่บริจาคเงินส่วนตัวกว่าพันล้านเหรียญสหรัฐฯ เพื่อช่วยเหลือยูเครนจากการที่พวก *siloviki* ฉวยใช้สถานการณ์ของสงครามในการแผ่ขยายอิทธิพลไปยังกลุ่มคณาธิปัตย์ที่เป็นชนชั้นนำในแวดวงธุรกิจเพื่อปรับโครงสร้างเศรษฐกิจหรือการจัดสรรทรัพยากรใหม่ โดยวิธีการที่กลุ่มคนเหล่านี้นำมาใช้มีตั้งแต่การดำเนินมาตรการทางกฎหมายไปจนถึงวิธีการนอกกฎหมายอื่น ๆ เพราะปรากฏว่านับตั้งแต่เกิดปฏิบัติการพิเศษทางทหารปรากฏว่ามีกลุ่มคณาธิปัตย์ที่เป็นนักธุรกิจใหญ่ที่เสียชีวิตปริศนาไปแล้วหลายสิบราย และพบว่าในจำนวนนั้นมีหลายบุคคลที่มีท่าทีต่อต้านสงครามรัสเซีย-ยูเครนอย่างชัดเจน แม้ว่าจะไม่มีหลักฐานที่สามารถนำมาเชื่อมโยงการตายเหล่านี้ว่าเป็นฝีมือของหน่วยงานความมั่นคงหรือเครมลินอย่างชัดเจนก็ตาม (Recchi, 2023)

แม้เป้าหมายระหว่างประเทศอันเกิดจากเงื่อนไขของสงครามรัสเซีย-ยูเครนจะนำไปสู่การดำเนินยุทธศาสตร์ภายในประเทศของการกระชับอำนาจและการเถลิงอำนาจของตัวแสดงจากกลุ่ม *siloviki* ภายในเครมลิน แต่สิ่งนี้ก็มิได้รับประกันว่าเงื่อนไขของสงครามจะช่วยสร้างพันธมิตรทางการเมืองที่เหนียวแน่นระหว่างประธานาธิบดี Putin กับพวก siloviki เหมือนในกรณีการผนวกรวมแคว้นไครเมียในปี ค.ศ. 2014 ตรงกันข้ามความเป็นเอกภาพระหว่าง Putin กับพวก

siloviki ในทิศทางของปฏิบัติการพิเศษทางทหารในครั้งนี้กลับไม่ได้ชัดเจนหรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมาตั้งแต่แรก (Soldatov & Borogan, 2022) ดังนั้น ความยั่งยืนของพันธมิตรการเมืองภายในรัสเซียที่เกิดขึ้นจากเงื่อนไขของสงครามในครั้งนี้จึงขึ้นอยู่กับความสำเร็จของการดำเนินตามเป้าหมายระหว่างประเทศที่ตั้งไว้ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการปฏิบัติการพิเศษทางทหารของรัสเซียไม่ได้ดำเนินไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ในตอนต้น คือการรุกรานและบุกยึดกรุงเคียฟอย่างรวดเร็วภายในระยะเวลาเพียงไม่กี่สัปดาห์หลังจากวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2022 แต่เมื่อข้อเท็จจริงของปฏิบัติการมิได้ดำเนินไปในทิศทางนั้น แต่กลับดำเนินไปในทิศทางที่ตรงกันข้ามและส่อเค้าว่าจะดำเนินไปอย่างยืดเยื้อก็ยิ่งทำให้ง่ายต่อการเกิดรอยร้าวในหมู่พันธมิตรใหม่ระหว่าง Putin กับพวก siloviki รวมถึงแรงต้านจากพวกคณาธิปัตย์เดิมในฟากฝั่งของนักธุรกิจที่สูญเสียผลประโยชน์จากสงครามที่ยืดเยื้อ (Belton & Miller, 2022) และมองว่าการทำสงครามต่อไปรังแต่จะทำให้รัสเซียประสบกับหายนะที่มากขึ้น (Stanton, 2022)

จากเหตุผลที่กล่าวไปในข้างต้น การรักษาพันธมิตรทางการเมืองใหม่ในรอบใหม่ระหว่าง Putin กับพวก *siloviki* ที่เกิดขึ้นก่อนหน้าและในช่วงต้นของสงครามรัสเซีย-ยูเครนที่ได้อภิปรายไปในส่วนนี้ทั้งหมดจะกลายเป็นเป้าหมายภายในประเทศที่นำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศหลังจากที่สงครามมีท่าทีว่าจะดำเนินไปอย่างยืดเยื้อในเวลาต่อมา และส่วนนี้จะเป็นประเด็นที่ผู้วิจัยจะนำมาอภิปรายต่อในส่วนต่อไป

4.2 ยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อบรรลุเป้าหมายเป้าหมายภายในประเทศ (international strategies for domestic goals)

ในขณะที่งานวิจัยในส่วนแรกพยายามชี้ให้เห็นว่า รัสเซียใช้เงื่อนไขหรือยุทธศาสตร์ภายในประเทศสองประการมาเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุเป้าหมายระหว่างประเทศของการจัดสรรอำนาจและเศรษฐกิจในการเมืองระหว่างประเทศใหม่ผ่านปฏิบัติการพิเศษทางทหารหรืออีกนัยหนึ่งคือผ่านสงครามรัสเซีย-ยูเครน โดยที่คาดการณ์เอาไว้ว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ตอนแรกนี้จะบรรลุได้ในระยะเวลาอันสั้น แต่เมื่อผลลัพธ์ของปฏิบัติการพิเศษทางทหารไม่ได้ดำเนินไปในทิศทางที่คาดไว้ (Castillo & Keaten, 2022) เงื่อนไขภายในที่เคยใช้เป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุเป้าหมายระหว่างประเทศจึงกลายเป็นอุปสรรคและบีบให้การดำเนินการในช่วงที่ผู้วิจัยเรียกว่าระยะที่สอง (phase II) ของสงครามรัสเซีย-ยูเครน ที่จำเป็นจะต้องอธิบายด้วยกรอบคิดที่กลับด้านกัน กล่าวคือเมื่อสงครามรัสเซีย-ยูเครนดำเนินไปในลักษณะที่ยืดเยื้อมากขึ้นและเกิดแรงต้านจากภายในประเทศโดยเฉพาะจากพวกคณาธิปัตย์ และบีบให้ตัวแสดงภายในจำเป็นจะต้องรักษาสถานภาพดั้งเดิมของพันธมิตรทางการเมืองใหม่ระหว่าง Putin กับพวก siloviki ในเครมลิน ยังผลให้เงื่อนไขที่ผู้วิจัยนำมาปิดท้ายในส่วนก่อนหน้านี้กลายเป็นเงื่อนไขตั้งต้นของการอภิปรายในส่วนนี้และทำให้ปัจจัยภายในประเทศกลายเป็นเป้าหมาย ส่วนปฏิบัติการพิเศษทางทหารจะถูกใช้เป็นเครื่องมือของการดำเนินยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อให้บรรลุเป้าหมายภายในดังกล่าวแทน

ในส่วนของเป้าหมายภายในประเทศนั้นคือการรักษาสถานภาพเชิงอำนาจทางการเมืองภายในของ Putin และพวก siloviki ต่อไปในภายภาคหน้า เพราะหากพิจารณาย้อนกลับไปจะพบว่าปัจจุบันนับเป็นเวลากว่าสองทศวรรษแห่งการเข้าสู่อำนาจของ Putin ซึ่งได้สร้างคำอธิบายสำคัญเกี่ยวกับวิถีการปกครองของรัสเซีย ไม่ว่าจะเป็น “ลัทธิ Putin” หรือ “Putinism” ซึ่งหมายถึง อุดมการณ์ทางการเมือง นโยบาย และรูปแบบความเป็นผู้นำที่เกี่ยวข้องกับประธานาธิบดี Putin แห่งรัสเซีย หรือ ลักษณะเฉพาะของการปกครองแบบ Putin ที่มีลักษณะสำคัญ อันประกอบไปด้วย การยึดถือในลัทธิบูชาตัวบุคคล (Cult of Personality) ความเป็นผู้นำที่แข็งแกร่ง (Strongman Leadership) การปกครองแบบควบรวมอำนาจ (Consolidation of Power) และการรวมศูนย์อำนาจ (Centralization of Authority)

นับตั้งแต่Putinได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งประธานาธิบดีแห่งสหพันธรัฐรัสเซียในเดือนมีนาคมปีค.ศ.2000อำนาจทางการเมืองถูกรวมไว้ในมือของPutinและคนวงใน(InnerCircle)ของเขา ซึ่งเรียกว่า กลุ่ม siloviki กลุ่มของนักการเมืองและเจ้าหน้าที่ระดับสูงที่ทำงานหรือเคยทำงานใน “กระทรวงที่ถืออำนาจบังคับ” หรือ ในโครงสร้างแห่งอำนาจ (Power Structures or **Силовые Структуры**) (Illarionov, 2009b) อันประกอบไปด้วย หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายและหน่วยงานทหาร อย่างหน่วยสืบราชการลับ (The Federal Security Service (FSB)) ผู้สืบทอดของหน่วยตำรวจลับและสายลับ KGB ในยุคสหภาพโซเวียต และหน่วยงานบังคับการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงมหาดไทย หน่วยงานต่าง ๆ ของกองทัพ สำนักงานอัยการของรัฐ หน่วยข่าวกรอง เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้เป็นสถาบันที่มีหน้าที่ปกป้องรัฐและต่อสู้กับศัตรูที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นศัตรูทั้งภายในและภายนอกประเทศ (**Ривера** & **Ривера**, 2021) เป็นที่แน่นอนว่า กลุ่ม siloviki มีอิทธิพลและมักมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัสเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความมั่นคงของชาติ

เนื่องจากในช่วงต้นปี 1990 ก่อนที่ Putin จะเรืองอำนาจ อำนาจของรัฐบาลรัสเซียมีความระส่ำระส่ายเป็นอย่างมาก สิ่งสำคัญที่เครมลินเล็งเห็นเป็นอันดับแรกในการรักษาความมั่นคงแห่งอำนาจ คือต้องกระชับอำนาจรัฐกับกลุ่มของเจ้าหน้าที่ระดับสูงดังกล่าว รูปแบบการสรรหาชนชั้นสูงของรัสเซียในช่วงเวลานั้นและตลอดช่วงเวลาแห่งอำนาจของ Putin ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักการเมืองที่มีพื้นฐานด้านการทหารและความมั่นคง ซึ่งถ้าประเมินจากมุมมองของฝั่งตะวันตกนั้นกรณีเช่นนี้ถือเป็นการต่อต้านทรรศนะที่ว่า “ทหารมีอิทธิพลเหนือการเมือง” ซึ่งเป็นพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Soldatov & Rochlitz, 2018)

Dmitry Gudkov นักการเมืองฝ่ายค้านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นบนบัญชี Social network ของเขา ใจความว่า

> ฉันไม่คิดเลยว่าจะมีเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานความมั่นคงเป็นจำนวนมากที่เข้าสู่อำนาจ Kremlin ไม่ไว้ใจใครนอกจากคนที่สวมเครื่องแบบ (**Ривера** & **Ривера**, 2021)

สิ่งนี้นำมาซึ่งการได้มาซึ่งอำนาจของกองทัพ หรือในบางครั้งอาจสามารถนำไปสู่การโค่นล้มอำนาจของรัฐบาล ดังนั้นเครมลินจึงจำเป็นต้องสร้างสมดุลระหว่างกลุ่มที่แข่งขันกัน ตัวอย่างเช่น นับตั้งแต่การขึ้นสู่อำนาจ Putin ได้ขยายอำนาจของสมาชิกกลุ่ม siloviki อย่างจริงจัง จะเห็นได้จากการอนุมัติกฎข้อบังคับชุดใหม่ว่าด้วยการขยายขอบเขตความเกี่ยวข้องของหน่วยสืบราชการลับ (FSB) ในการสืบค้นข้อมูลทางการทหารในครั้งที่ Putin ยังคงรักษาการณ์ตำแหน่งประธานาธิบดีในต้นปี ค.ศ. 2000 เพื่อให้อำนาจแก่หน่วย FSB ในการเฝ้าสังเกตคู่ขัดแย้งภายในกองทัพ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้หน่วยดังกล่าวมีอำนาจในการสืบสวนการจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธใด ๆ ที่ผิดกฎหมาย กลุ่มอาชญากร บุคคลและสมาคมต่าง ๆ ที่มีเจตนาแสวงหาการเปลี่ยนแปลงทางระบบการเมืองของรัสเซียและครอบงำอำนาจอย่างรุนแรง(Soldatov&Borogan, 2023) โดยจะเห็นได้ว่าในช่วงหลายปีที่ผ่านมาหน่วยงานด้านการรักษาความปลอดภัย หรือเจ้าหน้าที่ของกองทัพเองเลือกทุ่มน้ำหนักอำนาจของพวกเขาไปที่ผู้นำระดับภูมิภาค ซึ่งรวมถึงนายกเทศมนตรีกรุงมอสโก เพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจกับประธานาธิบดี แต่ถึงกระนั้น Putin ก็ได้กำจัดภัยคุกคามดังกล่าวอย่างเป็นระบบ

ในระหว่างการดำรงตำแหน่ง Putin ดำเนินมาตรการเพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งของฝ่ายบริหาร ลดการตรวจสอบและถ่วงดุล และจำกัดความขัดแย้งทางการเมือง ซึ่งการรวมอำนาจในบริบทของ Putinism ประกอบไปด้วยวิธีการการควบคุมสื่อ ปราบปรามผู้เห็นต่าง ฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองของปูตินอาจถูกสังหาร ถูกจำคุกและถูกเนรเทศส่งผลให้เครมลินไม่มีกองกำลังฝ่ายต่อต้านที่สำคัญอีกต่อไป รวมถึงการเข้าไปแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมและการทำให้ภาคประชาสังคมอ่อนแอลง

เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายทางการเมืองภายในดังกล่าว ผู้วิจัยหยิบยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศของประเทศรัสเซียมาพิจารณา 2 ประเด็น คือประเด็นเรื่องการดึงดูดทรัพยากรจากภายนอกประเทศ(external extraction)และการระดมความชอบธรรมในการกระทำของรัสเซียในเวทีระหว่างประเทศ(external validation) สำหรับประเด็นเรื่องการดึงดูดทรัพยากรจากภายนอกประเทศ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศประการแรกของรัสเซียนั้นคือการชี้มิติของการพิทักษ์ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากปฏิบัติการพิเศษทางทหาร และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับจากการเดินหน้าต่อไป สิ่งนี้เริ่มต้นตั้งแต่ท่อส่งแก๊สทางบกจากรัสเซียไปยังยุโรปในเส้นทางสำคัญที่ตัดผ่านประเทศยูเครน (Muggah, 2022) ซึ่งมีจำนวนมากถึง 5 เส้นทาง และความพยายามของรัสเซียที่จะจำกัดเส้นทางการส่งออกแก๊สธรรมชาติผ่านยูเครนและหันไปสนับสนุนท่อส่งแก๊สใต้ทะเล อย่างท่อส่ง Nord Stream 2 แทน เป็นต้น

แต่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่สำคัญยิ่งกว่าคือทรัพยากรธรรมชาติของยูเครนทั้งในด้านพลังงาน สินแร่ธรรมชาติจำพวกโลหะ ถ่านหิน และพื้นที่เพาะปลูกทางการเกษตรที่มีความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก ซึ่งตามสภาพที่ตั้งของยูเครนแล้ว เราจะพบว่าบริเวณที่เป็นแหล่งเพาะปลูกและทรัพยากรสำคัญของยูเครนอยู่ในบริเวณทิศตะวันออกและทะเลดำทั้งสิ้น

ดังนั้นสถานการณ์สงครามในแคว้นดอนบาสจึงส่งผลกระทบต่อพื้นที่เศรษฐกิจของยูเครนโดยตรง มิพักต้องกล่าวว่าการโจมตีของรัสเซียจำนวนหนึ่งได้พุ่งเป้าไปยังโครงสร้างพื้นฐานของภาคเกษตรกรรมโดยตรง การกระทำดังกล่าวจึงกระทบห่วงโซ่อุปทานของสินค้าอุปโภคบริโภคพื้นฐานหลายอย่างที่ส่งออกไปยังยุโรป เช่น แก๊สธรรมชาติ น้ำมันพืช เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าแม้การทำสงครามที่ยืดเยื้อของรัสเซียในยูเครนจะเกิดปัญหาที่มิได้คาดคิดตามมามากมายที่ทำให้ตัวแสดงภายในประเทศ ต้องพากันรับมือกับปัญหาของการท้าทายความชอบธรรมจากฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับปฏิบัติการพิเศษทางทหาร แต่อย่างน้อยรางวัลใหญ่ชิ้นหนึ่งที่รัสเซียได้รับจากการดำเนินยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจจากสงคราม คือการขยายอำนาจควบคุมเหนือพื้นที่ที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติและสินแร่มากที่สุดในยุโรปแห่งหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินแร่บางอย่างที่จำเป็นต่ออุตสาหกรรมการผลิตเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเหล็ก ไททาเนียม ลิเธียม ซึ่งหากรัสเซียสามารถยึดครองดินแดนทางตะวันออกที่เข้าควบคุมอยู่ในปัจจุบันได้อย่างราบคาบในอนาคตย่อมทำให้ทรัพยากรส่วนนี้ซึ่งมีมูลค่าหลายล้าน ๆ เหรียญดอลลาร์สหรัฐฯ ตกไปอยู่ในมือของรัสเซียแทน (Faiola & Bennett, 2022)

ประเด็นที่สองคือการระดมความชอบธรรมในการกระทำของรัสเซียในเวทีระหว่างประเทศ (external validation) ซึ่งปรากฏในรูปของนโยบายต่างประเทศและท่าทีที่ดึงดันของประเทศรัสเซียในการทำสงคราม (หรือปฏิบัติการพิเศษทางทหาร) ในประเทศยูเครนต่อไป ดังจะเห็นได้จากนโยบายระดมพลระลอกใหม่ (partial mobilization) หรือ **Частичная мобилизация** ของรัสเซียที่ดำเนินไปควบคู่กับการยังคงเผชิญหน้าอย่างเข้มข้นกับสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรชาติตะวันตกด้วยท่าทีที่แข็งกร้าวและไม่ยืดหยุ่นต่อไปในอนาคต ซึ่งล้วนกระทำไปเพื่อยืนยันความชอบธรรมของปฏิบัติการพิเศษทางทหารและการอ้าง “สิทธิทางประวัติศาสตร์” เหนือยูเครน ทั้งนี้ ผู้วิจัยเสนอว่าการระดมความชอบธรรมในเวทีระหว่างประเทศของรัสเซียปรากฏอย่างน้อยใน 2 ด้าน คือ (1) การระดมความสนับสนุนจากชาติพันธมิตรทั้งในระดับโลกและในระดับภูมิภาคภายใต้เงื่อนไขของโลกแบบหลายขั้วอำนาจ และ (2) การสร้างวาทกรรมที่เป็นชุดคำอธิบายทางเลือกเพื่อสร้างเงื่อนไขความชอบธรรมให้แก่ปฏิบัติการพิเศษทางทหารและนโยบายระดมพลระลอกใหม่ของรัสเซีย

การระดมความสนับสนุนจากชาติพันธมิตรดั้งเดิมของรัสเซียในเวทีระหว่างประเทศเริ่มต้นตั้งแต่กลุ่มประเทศที่มีสายสัมพันธ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ร่วมกันกับรัสเซีย ในจำนวนนี้ได้แก่ เบลารุส คาซัคสถาน อาร์เมเนีย และประเทศในกลุ่ม “รัฐใกล้เรือนเคียง” (near abroad) ที่แสดงออกถึงการสนับสนุนการกระทำของรัสเซียในยูเครนซึ่งปรากฏรูปธรรมผ่านการลงมติในที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติในวาระที่เกี่ยวข้องกับสงครามรัสเซีย-ยูเครน จำนวน 6 ครั้ง (ดูตารางที่ 1 ประกอบ) นับตั้งแต่เดือนมีนาคม ค.ศ. 2022 ถึงล่าสุดคือเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2023 โดยจะเห็นได้ว่าผลการลงมติทั้ง 6 ครั้งทำให้เห็นรายชื่อประเทศที่ให้น้ำหนักแก่ความความสัมพันธ์อันดีที่มีต่อรัสเซียมากกว่าการคำนึงถึงกฎหมายระหว่างประเทศ

อย่างชัดเจน และทำให้กลุ่มประเทศเหล่านี้กลายเป็นแหล่งที่มาของความชอบธรรมส่วนหนึ่งให้แก่รัสเซียในเวทีระหว่างประเทศ โดยอาจแบ่งออกเป็นกลุ่มที่เทการสนับสนุนอย่างเต็มที่ซึ่งมีจำนวนไม่มากที่สนับสนุนรัสเซียในทุกการลงมติ ได้แก่ เบลารุส อิริเทรีย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี (เกาหลีเหนือ) และซีเรีย ในจำนวนนี้เราจะพบว่าประเทศที่มีบทบาทอย่างมากในการสนับสนุนปฏิบัติการพิเศษทางทหารคือเบลารุส ซึ่งอนุญาตให้รัสเซียใช้ประเทศเป็นฐานของปฏิบัติการในทางเหนือ ในขณะที่ประเทศอย่างซีเรียคือตัวอย่างของประเทศที่มีรัฐบาลที่จำเป็นต้องพึ่งพาการสนับสนุนจากรัสเซียอย่างมากนับตั้งแต่เกิดสงครามกลางเมืองเป็นต้นมา อย่างไรก็ดีเราจะพบว่าประเทศมหาอำนาจอย่างจีนกลับเลือกที่จะงดออกเสียงในวาระทั่วไปที่เกี่ยวกับสงครามรัสเซีย-ยูเครน

แต่เมื่อหันมาพิจารณาวาระที่มีผลในทางปฏิบัติบางอย่างที่รุนแรงอย่างวาระที่ ES-11/3 ซึ่งเป็นการขับรัสเซียออกจากการเป็นสมาชิกของคณะมนตรีว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติและวาระ ES-11/5 ที่บังคับให้รัสเซียชดใช้ค่าเสียหายต่อยูเครนเราอาจสังเกตเห็นอย่างคร่าวๆ ได้ถึงประเทศที่คอยให้การสนับสนุนและให้ความชอบธรรมแก่รัสเซียในกลุ่มที่รองลงมาซึ่งมีจำนวนที่มากขึ้น โดยปรากฏผ่านผลการลงมติสนับสนุนรัสเซียในวาระดังกล่าว ซึ่งมีผลที่แตกต่างไปจากการลงมติในครั้งอื่น ๆ ที่เป็นการลงมติในประเด็นเชิงหลักการกว้าง ๆ โดยจะพบว่าจำนวนประเทศที่เห็นด้วยนั้นลดลงจาก 140 กว่าประเทศเหลือเพียง 90 กว่าประเทศ ในขณะที่ประเทศที่ไม่เห็นด้วย (คือสนับสนุนรัสเซีย) กลับมีจำนวนเพิ่มขึ้นจาก 5 ประเทศมาเป็น 24 ประเทศ[1] และ 14 ประเทศ[2] ตามลำดับ (ดูตารางที่ 1 ประกอบ) ในจำนวนนี้ประเทศที่มีนัยสำคัญต่อการแสดงออกซึ่งความชอบธรรมต่อรัสเซียที่เพิ่มมากขึ้นอย่างชัดเจนคือประเทศในกลุ่ม SCO อย่างประเทศจีนและประเทศอิหร่าน (ที่ปัจจุบันเป็นผู้สังเกตการณ์ของ SCO) โดยกรณีของจีนซึ่งลงมติไม่เห็นชอบในทั้งสองครั้งย่อมถือเป็นตัวแปรสำคัญในกลุ่มประเทศมหาอำนาจที่ไม่ใช่สหรัฐฯ และพันธมิตร NATO ที่มีความสำคัญทั้งต่อความชอบธรรมในเวทีระหว่างประเทศของรัสเซียและความอยู่รอด จากการที่มูลค่าการแลกเปลี่ยนระหว่างจีนและรัสเซียเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญและทำให้จีนกลายเป็นคู่ค้ารายใหญ่ที่สุดหลังจากที่ชาติตะวันตกคว่ำบาตรรัสเซีย (Reuters, 2023) ส่วนการสนับสนุนในกรณีของประเทศอิหร่านนั้นไม่เพียงสะท้อนผ่านการลงมติสนับสนุนรัสเซียเท่านั้น แต่ต่อมายังลุกลามไปสู่การสนับสนุนอาวุธยุทโธปกรณ์แก่รัสเซียในการโจมตียูเครนอีกด้วย (Beaumont, 2023)

ถัดมาคือการระดมความสนับสนุนจากการสร้างพันธมิตรกลุ่มใหม่ทั้งที่เป็นชาติมหาอำนาจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมตัวเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและทางทหารที่มี

1 ประกอบด้วย Algeria, Belarus, Bolivia, Burundi, Central African Republic, China, Congo, Cuba, Eritrea, Ethiopia, Gabon, Iran, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Laos, Mali, Nicaragua, North Korea, Russia, Syria, Tajikistan, Uzbekistan, Vietnam, Zimbabwe

2 ประกอบด้วย Bahamas, Belarus, Central African Republic, China, Cuba, North Korea, Eritrea, Ethiopia, Iran, Mali, Nicaragua, Russia, Syria, Zimbabwe

ประเทศจีนรวมอยู่ด้วย ไม่ว่าจะเป็น SCO ที่กล่าวไปก่อนหน้านี้ หรือในส่วนที่ไม่ใช่ชาติมหาอำนาจ แต่เป็นกลุ่มประเทศหรือภูมิภาคที่มีความสำคัญในแง่ภูมิรัฐศาสตร์ของรัสเซีย เช่น ประเทศในยุโรปตะวันออกและเอเชียกลาง ที่มีสายสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการพึ่งพาทางด้านพลังงานกับรัสเซียอย่างเข้มข้น และเป็นเหตุที่ทำให้ประเทศเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงการวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัสเซียในยูเครนอย่างเปิดเผย โดยเฉพาะในเวทีที่เป็นทางการในระดับระหว่างประเทศ ซึ่งสิ่งนี้ย่อมนำมาซึ่งแรงสนับสนุนและการอ้างถึงแหล่งความชอบธรรมจากภายนอกอีกทางหนึ่งให้แก่รัสเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนำไปพิจารณากับความปรารถนาของรัสเซียที่ต้องการผลักดันให้ระบบระหว่างประเทศมีลักษณะหลายขั้วอำนาจอย่างที่ได้อภิปรายไปในส่วนก่อนหน้า

ตารางที่ 1
แสดงมติของที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติที่เกี่ยวข้องกับสงครามรัสเซีย-ยูเครน พร้อมผลการลงมติ

มติ (Resolution)	วันที่ (Date)	เนื้อหาสำคัญ (Content)	ผลการลงมติ (Voting Result)		
			เห็นชอบ (In Favour)	ไม่เห็นชอบ (Against)	งดออกเสียง (Abstention)
UNGA ES-11/1	2 มี.ค. 2022	ยืนยันอำนาจอธิปไตยของยูเครนและเรียกร้องให้รัสเซียถอนทหารออกจากยูเครน	141	5	35
UNGA ES-11/2	24 มี.ค. 2022	ย้ำประเด็นเดิมในมติ ES-11/1	140	5	38
UNGA ES-11/3	7 เม.ย. 2022	ขับรัสเซียออกจากสมาชิกภาพคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ	93	24	58
UNGA ES-11/4	12 ต.ค. 2022	ประกาศให้การทำประชามติในแคว้นดอนบาสและการผนวกดินแดนของรัสเซียไม่มีสภาพบังคับ	143	5	35
UNGA ES-11/5	14 พ.ย. 2022	เรียกร้องให้รัสเซียจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามต่อยูเครน	94	14	73
UNGA ES-11/6	23 ก.พ. 2023	เรียกร้องและยืนยันสันติภาพในยูเครน	141	7	32

หมายเหตุ: รวบรวมและจัดทำโดยผู้วิจัย

นอกเหนือจากการระดมแรงสนับสนุนจากภายนอกที่เป็นทางการในเวทีสหประชาชาติและเวทีอื่น ๆ แล้ว การสร้างความชอบธรรมในเวทีระหว่างประเทศประการถัดมาของรัสเซียยังปรากฏอยู่ในรูปของการสร้างวาทกรรมที่เป็นชุดคำอธิบายทางเลือกจากคำอธิบายของสหรัฐฯ และพันธมิตร NATO เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ปฏิบัติการพิเศษทางทหารและนโยบายระดมพลระลอกใหม่ของรัสเซีย กล่าวคือ ในช่วงเวลาที่ผ่านมาผู้นำระดับสูงของรัสเซียโดยเฉพาะตัว Putin เอง ได้ออกมาผลิตซ้ำคำอธิบายเกี่ยวกับสถานการณ์ในยูเครนที่เป็นของตัวเองและมีลักษณะตอบโต้คำอธิบายของสหรัฐฯ กับพันธมิตร NATO อย่างชัดเจน ซึ่งอันที่จริงแล้วการสร้างคำอธิบายทางเลือกที่สวนทางกับคำอธิบายของสหรัฐฯ และชาติตะวันตกมีให้เห็นตั้งแต่วินาทีแรกที่สงครามรัสเซีย-ยูเครนเปิดฉากขึ้นแล้ว เพราะหากย้อนกลับไปในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2022 ท่าที

ของสหรัฐฯ และ NATO ต่อปฏิบัติการพิเศษทางทหารของรัสเซียล้วนชัดเจนและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือการตอกย้ำว่าการกระทำของรัสเซียเป็นการรุกรานผู้อื่น (act of aggression) และถือเป็นการบ่อนทำลายบูรณภาพเหนือดินแดนและอำนาจอธิปไตยของประเทศยูเครน (North Atlantic Treaty Organization, 2022a, 2022b) เพื่อที่จะกล่าวเป็นนัยว่าการกระทำดังกล่าวเข้าข่ายความผิดตามกฎบัตรสหประชาชาติมาตรา 2(4) นั่นเอง

ทว่าชุดคำอธิบายหลักที่รัสเซียสร้างขึ้นเพื่อใช้ตอบโต้คำกล่าวหาเรื่องการแทรกแซงอธิปไตยและการรุกรานประเทศอื่นซึ่งเป็นข้อกล่าวหาที่ร้ายแรงและอิงกับฐานความผิดตามกฎหมายระหว่างประเทศอย่างกฎบัตรสหประชาชาตินั้น กลับสวนทางและยืนยันความชอบธรรมของตนเองผ่านคำอธิบายเรื่องสิทธิหลัก ๆ สองประการ คือสิทธิในการปกป้องตนเอง (rights of self-defense) และสิทธิทางประวัติศาสตร์ (historical rights) โดยการอ้างสิทธิประการแรกถือเป็นการย้อนเกล็ดสหรัฐฯ และชาติพันธมิตรด้วยการชี้ให้เห็นว่าการดำเนินการของรัสเซียในยูเครนนอกจากจะไม่ใช่ความผิดตามมาตรา 2(4) ของกฎบัตรสหประชาชาติแล้ว ยังถือเป็นการใช้สิทธิในการปกป้องตัวเองซึ่งเป็นไปตามมาตรา 51 ของกฎบัตรของสหประชาชาติอีกด้วย โดยคำอธิบายที่วางอยู่บนเรื่องการปกป้องตัวเองที่ว่านี้กระทำผ่านการโยนความผิดกลับไปยังการขยายอำนาจและอิทธิพลของสหรัฐฯ และ NATO ที่กลายเป็นภัยคุกคาม ดังนั้น ภัยคุกคามรูปแบบเดียวกันนี้ที่เกิดขึ้นในยูเครนจึงกลายเป็นสาเหตุให้รัสเซียนำมาใช้กล่าวอ้างสิทธิในการปกป้องตัวเองผ่านปฏิบัติการพิเศษทางทหาร

ตัวอย่างของคำอธิบายที่ชัดเจนที่สุดของ Putin เกี่ยวกับการอ้างสิทธิในการปกป้องตนเองผ่านปฏิบัติการพิเศษทางทหารปรากฏในสุนทรพจน์ของวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2022 ผ่านโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจของรัสเซียก่อนหน้าที่จะเริ่มปฏิบัติการพิเศษทางทหาร โดยอาจแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือการปกป้องตนเองในความหมายของประเทศรัสเซียประเทศเดียว (individual self-defense) กับการปกป้องตนเองในความหมายแบบรวมหมู่ (collective self-defense) (Schmitt, 2022 ; Green et al., 2022) โดยในส่วนแรกหรือส่วนที่ว่าด้วยการปกป้องตนเองของรัสเซียต่อสิ่งที่ Putin อธิบายว่าเป็นภัยคุกคามโดยรากเหง้า (fundamental threat) จากสหรัฐอเมริกาและการขยายตัวของ NATO ที่อภิปรายไปก่อนหน้านี้ คือสิ่งที่บีบให้รัสเซีย “ไม่มีทางเลือกอื่นใดในการปกป้องรัสเซียและประชาชนของเรา นอกเสียจากทางเลือกที่เราถูกบีบให้ต้องใช้ในวันนี้” (The Kremlin, 2022b) ด้วยเหตุนี้เองคำสั่งให้เริ่มต้นปฏิบัติการพิเศษทางทหารของ Putin จึงระบุอย่างชัดเจนว่าเป็นการกระทำที่

> อาศัยความตามมาตรา 51 (หมวด 7) ของกฎบัตรสหประชาชาติ ภายใต้ฉันทานุมัติจากสภาสูงแห่งสหพันธรัฐ และเป็นการดำเนินการตามสนธิสัญญาแห่งมิตรภาพร่วมกันระหว่างสาธารณรัฐประชาชนแห่งดอนเนสก์และลูฮันที่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาแห่งสหพันธรัฐในวันที่ 22 กุมภาพันธ์ ข้าพเจ้าขอตัดสินใจเริ่มปฏิบัติการพิเศษทาง

ทหาร (The Kremlin, 2022b)

ส่วนการปกป้องตนเองในความหมายแบบรวมหมู่ คือการที่ Putin อ้างว่าการปฏิบัติการพิเศษทางทหารเป็นการเข้าไปปกป้องประชาชน ทั้งที่มีเชื้อสายรัสเซียที่อาศัยอยู่ในแคว้นดอนบาส และรวมถึงประชาชนชาวดอนบาสเองที่แม้จะไม่ได้มีเชื้อสายรัสเซียแต่ตกเป็นเหยื่อของสิ่งที่ Putin เรียกว่าการทำลายล้างเผ่าพันธุ์ (genocide) โดยรัฐบาลของลัทธินาซีใหม่ กล่าวคือ

> เป้าหมายของปฏิบัติการในครั้งนี้คือการปกป้องผู้คนซึ่งได้ถูกกระทำการหยามเหยียดและทำลายล้างเผ่าพันธุ์โดยระบอบการปกครองของกรุงเคียฟมายาวนานกว่าแปดปี และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนี้เราจะปลดอาวุธและทลายลัทธินาซีให้แก่ยูเครน และนำตัวผู้ก่ออาชญากรรมอันโหดร้ายต่อพลเรือนซึ่งรวมถึงพลเมืองของสหพันธรัฐรัสเซียมาไต่สวนลงโทษ (The Kremlin, 2022b)

การปกป้องผู้คนที่ Putin กล่าวอ้างในความหมายนี้จึงมีทั้งผู้คนที่เป็นพลเมืองชาวรัสเซียที่อาศัยอยู่นอกประเทศ กับผู้คนที่แม้จะมิได้เป็นพลเมืองของรัสเซียโดยตรง แต่โดยเหตุที่พลเรือนเหล่านั้นตกเป็นเหยื่อของการก่ออาชญากรรมอันร้ายแรงจากรัฐที่พวกเขาอาศัยอยู่ จึงกลายเป็นชนวนเหตุสำคัญที่ Putin นำมาใช้สร้างความชอบธรรมให้แก่ปฏิบัติการพิเศษทางทหารของรัสเซีย และการอ้างความชอบธรรมในลักษณะนี้ยังคงดำรงอยู่เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน และเมื่อทิศทางของสงครามดูจะเริ่มมีความยืดเยื้อยาวนานก็ยิ่งทำให้รัสเซียยิ่งจำเป็นจะต้องยึดถือคำอธิบายนี้เอาไว้ต่อไปเพื่อต่อกรกับตะวันตกที่มองว่าปฏิบัติการพิเศษทางทหารของรัสเซียคือการรุกรานประเทศอื่นซึ่งขัดต่อมาตรา 2(4) ของกฎบัตรสหประชาชาติอย่างชัดเจน

การอ้างสิทธิประการถัดมาของรัสเซียคือสิ่งที่รัสเซียเรียกว่าสิทธิทางประวัติศาสตร์ที่ประเทศรัสเซียมีต่อยูเครนและประเทศอื่น ๆ ที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน กล่าวคือสิทธิที่ว่านี้เป็นคำอธิบายที่ Putin ประดิษฐ์สร้างขึ้นเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่การยึดครองดินแดนในบางอาณาบริเวณที่รัสเซียสามารถอ้างเหตุแห่งความสัมพันธ์ในเชิงประวัติศาสตร์ด้วยได้ นั่นคือการแบ่งแยกดินแดนในแคว้นดอนบาสของยูเครนซึ่งต่อมานำไปสู่การปฏิบัติการพิเศษทางทหารของรัสเซียในยูเครนนั้น เราจะพบว่า Putin ได้ใช้คำว่าสิทธิในดินแดนทางประวัตศาสตร์และขยายความให้เห็นว่าดินแดนที่ว่านี้หมายถึงเขตอิทธิพลในส่วนใดบ้างโดยเชื่อมโยงกลับไปหาการขยายตัวของ NATO ในสุนทรพจน์ของเขาเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2022 ว่า

> การขยายตัวของพันธมิตรแอตแลนติกเหนือเพิ่มเติมใดใดและรวมถึงความพยายามในปัจจุบันที่จะหยั่งเท้าเข้าไปในดินแดนของยูเครนล้วนเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้สำหรับพวกเราทั้งสิ้น แน่นอนว่าคำถามไม่ได้อยู่ที่ตัวเนโต้ เพราะเนโต้เป็นแต่เพียงเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาเท่านั้น แต่ปัญหานั้นอยู่ทีว่าดินแดนที่อยู่ข้างเคียงรัสเซีย ซึ่งข้าพเจ้าต้องขอบันทึกเอาไว้ด้วยว่าดินแดนเหล่านี้คือดินแดนทางประวัติศาสตร์ของเรานั้น กำลังเกิดการบ่มเพาะกระแสต่อต้านรัสเซีย... (The Kremlin, 2022a)

ต่อมาการอ้างสิทธิในดินแดนทางประวัติศาสตร์ของ Putin ได้ขยายไปสู่สิทธิทางประวัติศาสตร์ของประเทศ ดังปรากฏผ่านสุนทรพจน์ที่ประธานาธิบดี Putin แถลงผ่านโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจของรัสเซียในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2023 ที่ผ่านมา โดยในสุนทรพจน์นี้ Putin ตั้งใจกล่าวถึงทหารผ่านศึกที่ได้เสียสละเลือดเนื้อในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองโดยจงใจกล่าวถึงกรณีตัวอย่างคือชัยชนะที่กองทัพโซเวียต (กองทัพแดง) มีชัยเหนือลัทธินาซีเยอรมันและช่วยธำรงไว้ซึ่งเสรีภาพและอิสรภาพของแผ่นดินแม่ และในช่วงนี้เองที่ Putin หันมากล่าวขอบคุณบุคลากรที่กำลังปฏิบัติหน้าที่อยู่ภายใต้ปฏิบัติการพิเศษทางทหารเพื่อ *"ต่อสู้เยี่ยงวีรบุรุษกับลัทธินาซีใหม่ที่หยั่งรากลงในยูเครน"* และที่สำคัญที่สุดคือการกล่าวว่าบุคคลเหล่านั้นกำลัง *"ปกป้องประชาชนของเราในดินแดนทางประวัติศาสตร์ของพวกเรา"* (The Kremlin, 2022b) โดยคำว่าดินแดนทางประวัติศาสตร์ (historical lands) หรือ Исторические территории ก็คือดินแดนของยูเครน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการที่ Putin จงใจใช้คำว่าแนวพรมแดนทางประวัติศาสตร์หรือดินแดนทางประวัติศาสตร์ซึ่งทั้งสองคำล้วนใช้รูปของพหูพจน์ทั้งคู่นั้น เพื่อที่จะตอกย้ำความสำคัญและเน้นย้ำถึงรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ที่เกิดสงคราม โดยแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวประกอบด้วยพื้นที่ในเชิงกายภาพและพื้นที่ในเชิงชุมชนจินตกรรมที่มีผู้คนรัสเซียที่มีจิตสำนึกร่วมกันอยู่ภายในนั้น เพราะคำว่าประวัติศาสตร์หรือ Исторические คือการเน้นย้ำให้ชาวรัสเซียในประเทศ (ซึ่งเป็นผู้ฟัง) เกิดจิตสำนึกร่วมว่าพื้นที่ดังกล่าวคือพื้นที่ที่ประกอบไปด้วยผู้คนที่มีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความเป็นชาติพันธุ์ร่วมกันกับแผ่นดินแม่ของรัสเซีย นอกจากนี้คำว่าแนวพรมแดนและดินแดน หรือ рубежи และ территории ในรูปพหูพจน์ที่ใช้ยังมีนัยหมายถึงพื้นที่ในความครอบครอง (domain) และนัยของการแสดงความเป็นเจ้าของและการบอกผู้ฟังที่เป็นชาวรัสเซียว่าดินแดนดังกล่าวคือของที่เป็นของเรา (possession)

การนำคำว่าประวัติศาสตร์มาใช้จึงมีนัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจการดำเนินนโยบายของรัสเซียในสงคราม (Lawrence, 2022) นอกจากนี้คำว่า "เชิงประวัติศาสตร์" หรือ Исторические ยังถูก Putin กล่าวถึงอีกหลายครั้งเพื่อใช้ขยายความประเทศยูเครนในฐานะดินแดนหรืออาณาบริเวณเชิงประวัติศาสตร์แล้ว Putin ยังใช้ประวัติศาสตร์ดังกล่าวมาเป็นฐานให้แก่การอ้างสิทธิที่ไม่ใช่แค่เพียงสิทธิของปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่สิทธิที่ว่านี้ยังขยายความจนรวมไปถึงสิทธิของประเทศที่จะกระทำการบางอย่างในทางระหว่างประเทศอีกด้วย นั่นคือสิทธิในในการรุกรานยูเครนของรัสเซีย โดย Putin ได้หยิบยกวาทะของนาย Pyotr Arkadyevich Stolypin อดีตนายกรัฐมนตรีในสมัยจักรวรรดิรัสเซีย ขึ้นมากล่าวอ้างเพื่อยืนยันสิทธิทางประวัติศาสตร์ของประเทศรัสเซีย กล่าวคือ

> ข้าพเจ้าขอกล่าวคำขอบคุณสำหรับจุดยืนที่หนักแน่นและเต็มไปด้วยความรับผิดชอบนี้ ด้วยการหยิบยกคำกล่าวของสโตลิปิน ซึ่งได้เคยกล่าวสุนทรพจน์ต่อหน้าสภาดูมาเมื่อร้อยกว่าปีก่อน แต่คำพูดของเขายังคงสอดคล้องกับปัจจุบัน นั่นคือคำกล่าวที่ว่า 'เพื่อที่จะปกป้องรัสเซีย

> พวกเราทุกคนจะต้องสามัคคีกันและผสานความพยายาม ความแน่วแน่และสิทธิของพวกเราที่จะสนับสนุนสิทธิทางประวัติศาสตร์ที่สูงสุดประการหนึ่ง นั่นคือสิทธิที่ประเทศรัสเซียจะยิ่งใหญ่' (The Kremlin, 2023)

เหตุนี้นัยของคำทั้งสองในสุนทรพจน์ข้างต้นของ Putin จึงสอดรับอย่างยิ่งกับการยังคงไว้ซึ่งการดำเนินนโยบายต่างประเทศและท่าทีที่แข็งกร้าวของรัสเซียในสงครามรัสเซีย – ยูเครน ซึ่งตรงกับข้อสรุปของผู้เขียนในงานก่อนหน้านี้ (Preeprang Thanomsakchai, 2022) ที่สรุปไว้ว่าท่าทีในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ซึ่งถูกกำหนดจากปัจจัยภายในของรัสเซียจะยังคงดึงดันและดำเนินไปในทิศทางนี้ แม้สภาพแวดล้อมภายนอกจะไม่เอื้อต่อการรุกคืบหรือการทำสงครามยืดเยื้ออีกต่อไปก็ตาม

อย่างไรก็ดี เราจะพบว่านัยของคำว่าสิทธิทางประวัติศาสตร์และดินแดนทางประวัติศาสตร์ที่ประธานาธิบดี Putin นำมาใช้อธิบายเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่รัสเซียนั้นจัดเป็นคำอธิบายในเชิงอัตวิสัย (subjective) และมีความเป็นนามธรรมมากกว่าสิทธิที่อิงตามกรอบของกฎหมายระหว่างประเทศอย่างการอ้างสิทธิในการปกป้องตนเองตามมาตรา 51 ของกฎบัตรสหประชาชาติ ดังนั้น วาทกรรมที่รัสเซียนำมาใช้จึงสามารถถกเถียงได้ง่ายถึงความเป็นสากล (universality) ของคำอธิบายดังกล่าวเมื่อนำไปเทียบกับข้ออ้างที่สหรัฐฯ พันธมิตร NATO และรัฐบาลยูเครนใช้อย่างเรื่องบูรณภาพและอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนของยูเครนที่ได้รับฉันทานุมัติจากประชาคมระหว่างประเทศ เช่น การรับรองสถานภาพจากสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ เป็นต้น

ควรกล่าวไว้ด้วยว่าแม้การผลิตซ้ำถ้อยคำหรือวาทกรรมบางอย่างในสื่อของรัสเซียและ Putin จะไม่ได้หวังผลให้เกิดความชอบธรรมต่อการกระทำของรัสเซียในยูเครนโดยตรง แต่กลับเป็นวาทกรรมมุ่งทำลายความชอบธรรมของสหรัฐฯ พันธมิตร NATO และรัฐบาลยูเครนมากกว่า เช่น การเรียกประธานาธิบดีเซเลนสกี้และรัฐบาลของยูเครนว่าเป็นรัฐบาลของลิทธินาซีใหม่ (Neo-Nazi Government) เป็นต้น สิ่งนี้มักถูกดำเนินการผ่านการใช้สื่อที่อยู่ในมือของรัฐบาลอย่าง Russia Today (RT) และสปุตนิก (Sputnik) ซึ่งเป็นสื่อที่นำเสนอชุดคำอธิบายทางเลือกดังกล่าวจากมุมมองของรัสเซียให้แก่ผู้รับสารในระดับนานาชาติอยู่เสมอจากการที่สื่อดังกล่าวสามารถเข้าถึงผู้ชมได้กว้างขวางกว่าสื่อในภาษารัสเซีย และในหลายกรณีก็นำไปสู่การก่อรูปของมติมหาชนที่สวนทางกับจุดยืนของสหรัฐฯ และ NATO ในกรณีสงครามรัสเซีย-ยูเครน และทำให้ผู้ที่รับสาส์นดังกล่าวกลายเป็นอีกหนึ่งแหล่งที่มาที่จะช่วยยืนยันความชอบธรรมของรัสเซียต่อนานาชาติอย่างมีนัยสำคัญ

5. สรุปผล

บทความวิจัยชิ้นนี้มุ่งทำความเข้าใจสาเหตุและพลวัตรของสงครามรัสเซีย-ยูเครนผ่าน

การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในประเทศกับปัจจัยระหว่างประเทศที่แตกต่างไปจากข้อเสนอของนักวิชาการก่อนหน้าที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง เช่น สนใจการวางยุทธศาสตร์ภายในประเทศเพื่อเป้าหมายภายในประเทศ หรืองานที่สนใจการวางยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อให้บรรลุเป้าหมายระหว่างประเทศ แต่ในทางกลับกัน หลังจากที่ผู้วิจัยได้สำรวจ จัดกลุ่ม และประเมินข้อถกเถียงทางวิชาการเกี่ยวกับสาเหตุของสงครามรัสเซีย-ยูเครนในปัจจุบัน (Preeprang, 2022, pp. 10-26) บทความวิจัยชิ้นนี้จึงเลือกที่จะอาศัยกรอบแนวคิดที่พัฒนาจากข้อเสนอเรื่องการย้อนทวนจินตภาพแบบที่สองของ Peter Gourevitch และแนวคิดเรื่องทวิพักตร์แห่งการกระทำของรัฐของ Michael Mastaduno และคณะ โดยผู้วิจัยแบ่งกรอบการวิเคราะห์ของงานวิจัยนี้ออกเป็นสองส่วน

ข้อเสนอของบทความวิจัยในส่วนแรกคือส่วนที่ว่าด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์ภายในประเทศเพื่อเป้าหมายระหว่างประเทศอันเป็นส่วนที่เกิดขึ้นในช่วงก่อนหน้าวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2022 หรือก็คือก่อนหน้าที่รัสเซียจะประกาศปฏิบัติการพิเศษทางทหารในยูเครน และดำรงอยู่เรื่อยมาจนกระทั่งถึงระยะเริ่มต้นของสงครามรัสเซีย-ยูเครน ทั้งนี้ยุทธศาสตร์ภายในประเทศที่กล่าวถึงในส่วนนี้เน้นพิจารณาไปที่ (1) การรวบอำนาจของประธานาธิบดีรัสเซีย คือนาย Vlardimir Putin และโครสร้างทางการเมืองภายในของระบอบ Putin ที่พลิกผันไปสู่แนวทางอำนาจนิยมและมีการกระชับอำนาจที่มากขึ้นอย่างชัดเจน กับ (2) การเถลิงอำนาจของกลุ่มชนชั้นนำสายเหยี่ยวหรือพวก siloviki ในเครมลินพร้อม ๆ กับการเกิดแบบแผนของการรวมกลุ่มพันธมิตรทางการเมืองใหม่ระหว่าง Putin กับพวก siloviki ซึ่งทั้งหมดนี้เกิดขึ้นโดยมีเป้าหมายระหว่างประเทศคือการหวนกลับคืนสู่สถานะมหาอำนาจของรัสเซียอีกครั้งหนึ่งเพื่อที่จะแบ่งสรรอำนาจและความมั่งคั่งในระบบระหว่างประเทศใหม่ภายใต้โลกแบบหลายขั้วอำนาจ

ข้อเสนอของงานวิจัยในส่วนที่สองคือส่วนที่ว่าด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อให้บรรลุเป้าหมายภายในประเทศ อันเป็นส่วนที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่สงครามรัสเซีย-ยูเครนมีท่าทีว่าจะขยายตัวออกไปและยืดเยื้อมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเงื่อนไขที่ว่านี้ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือรัสเซียหันมากำหนดยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศซึ่งประกอบด้วยการดูดทรัพยากรจากยูเครนในระหว่างปฏิบัติการพิเศษทางทหารและการระดมความชอบธรรมจากประเทศต่าง ๆ ในทางระหว่างประเทศเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการเมืองภายใน นั่นคือการรักษาสถานภาพอำนาจดั้งเดิม (status quo) ทางการเมืองภายในของพันธมิตรระหว่างประธานาธิบดี Putin กับพวก siloviki และฝ่ายที่สนับสนุน ต่อแรงท้าทายที่เกิดขึ้นจากกลุ่มการเมืองภายในอื่น ๆ

กล่าวโดยสรุป ห้วงเวลาแห่งอดีตนับตั้งแต่วันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2022 ที่ผ่านมาภายใต้กรอบการวิเคราะห์การกระทำสองด้านของรัสเซียทั้งในการเมืองภายในและในการเมืองระหว่างประเทศในมิติของยุทธศาสตร์และเป้าหมายจึงส่งผลต่อกันตามที่ได้กล่าวไปในข้างต้น และทำให้อนาคตของสงครามรัสเซีย-ยูเครนผูกโยงกับพลวัตรทางการเมืองภายในประเทศรัสเซียเป็น

สำคัญ และในทางกลับกันทิศทางและความสำเร็จของปฏิบัติการพิเศษทางการทหารก็กลายเป็นตัวกำหนดห้วงเวลาแห่งอนาคตของการเมืองภายในประเทศรัสเซียด้วยเช่นกัน สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนในปรากฏการณ์ล่าสุดที่เกิดขึ้น เมื่อเกิดความขัดแย้งรุนแรงระหว่าง siloviki ที่นำโดยนาย Sergei Shoigu รัฐมนตรีกลาโหมของรัสเซีย กับหนึ่งในกลุ่มคณาธิปัตย์ของรัสเซีย คือนาย Yevgeny Prigozhin ซึ่งผู้นำกลุ่มกองทหารรับจ้างแวกเนอร์ (Wagner Group or ЧВК «Вагнер»)ซึ่งมีบทบาทสำคัญในปฏิบัติการพิเศษทางทหารในยูเครนก่อนหน้านี้ อันส่งผลให้เกิดความระสำระสายทั้งในแง่ของการเมืองภายในรัสเซียที่เกือบนำไปสู่สงครามกลางเมือง (civil war) และความระสำระสายของปฏิบัติการพิเศษทางทหารในห้วงเวลาที่ยูเครนกำลังเริ่มปฏิบัติการตอบโต้ฤดูใบไม้ผลิ (Spring Offensive) ต่อกองกำลังของรัสเซีย ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนบ่งชี้ว่าอนาคตของสงครามรัสเซีย-ยูเครนย่อมแยกไม่ออกจากอนาคตของพลวัตรทางการเมืองภายในประเทศรัสเซียด้วยเช่นกัน

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง “สงครามรัสเซีย-ยูเครนในฐานะส่วนต่อขยายของการเมืองภายในประเทศรัสเซีย: ศึกษาปัจจัยที่เป็นสาเหตุและผลกระทบจากกรณีสงคราม” ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยบุคลากรสายวิชาการจากโครงการศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ ภาคพิเศษ ประจำปีงบประมาณ 2566

เอกสารอ้างอิง

BBC. (2023). **Nato's border with Russia doubles as Finland joins**. *BBC.* Retrieved 4 April from https://www.bbc.com/news/world-europe-65173043

Beaumont, P. (2023). **Iran becoming global drone producer on back of Ukraine war, says US.** The Guardian. https://www.theguardian.com/world/2023/feb/14/us-says-iran-becoming-a-drone-leader-as-russia-uses-its-craft-in-ukraine

Belton, C., & Miller, G. (2022). **Cracks emerge in Russian elite as tycoons start to bemoan invasion.** The Washington Post. Retrieved 30 March 2023 from https://www.washingtonpost.com/world/2022/04/29/russia-oligarchs-ukraine-invasion-dissent/

Castillo, E. E., & Keaten, J. (2022). **Putin says Ukraine fight is taking longer than expected.** Retrieved 30 March 2023 from https://apnews.com/article/russia-ukraine-putin-europe-nuclear-weapons-donetsk-312b7e2b961e413148c3e52de7534913

Centre for European Studies at Chulalongkorn University. (2023, 21 February 2023). **Ambassador's Talk** One Year in Ruins: The Russo-Ukrainian War and Prospects of Peace?,

Chernova, A. (2023). **Russian oligarch criticizes "terrible" war in Ukraine.** CNN. Retrieved 8 May from https://edition.cnn.com/europe/live-news/russia-ukraine-war-news-05-08-23/h_9698fd44debdbc9dfb95ff93a8ad7ae5

Clark, M. (2020). **Russian Hybrid Warfare.** Institute for the Study of War.

Faiola, A., & Bennett, D. (2022). **In the Ukraine war, a battle for the nation's mineral and energy wealth.** Washington post. Retrieved 30 March 2023 from https://www.washingtonpost.com/world/2022/08/10/ukraine-russia-energy-mineral-wealth/

Fukuyama, F. (2018). **Identity: The Demand for Dignity and the Politics of Resentment.** Farrar Straus & Giroux.

Gioe, D. V., & Styles, W. (2022). Vladimir Putin's Russian World Turned Upside Down. **Armed Forces & Society,** 1-14.

Gourevitch, P. (1978). The Second Image Reversed: The International Sources of Domestic Politics. **International Organization,** 32(4), 881-912.

Green, J. A., Henderson, C., & Ruys, T. (2022). Russia's attack on Ukraine and the jus ad bellum. **Journal on the Use of Force and International Law,** 9(1), 4-30.

Illarionov, A. (2009a). Reading Russia: The Siloviki in Charge. **Journal of Democracy,** 20(2), 69-72.

Illarionov, A. (2009b). The Siloviki in charge. *Journal of Democracy,* 20(2), 69-72.

International Press Institute. (2023). **Putin's war against Ukraine is also a war on the media.** International Press Institute,. Retrieved 22 February from https://ipi.media/putins-war-against-ukraine-is-also-a-war-on-the-press/

Ivanova, A., & Dik, S. (2023). **Russia eyes stricter censorship.** DW. Retrieved 30 March from https://www.dw.com/en/russia-eyes-stricter-censorship/a-64938859

Jamieson, K. H. (2019). How Russian Hackers and Trolls Exploited U.S. Media in 2016. **Proceedings of the American Philosophical Society,** 163(2), 122-135.

Jenkins, B. M. (2023). **Consequences of the War in Ukraine: The Economic Fallout.** Retrieved 30 March 2023 from https://www.rand.org/blog/2023/03/consequences-of-the-war-in-ukraine-the-economic-fallout.html

Kessler, B. R. (1997). **Bush's New World Order: The Meaning Behind the Words** ACSC].

Kusa, I. (2022). Russia-Ukraine War: Harbinger of a Global Shift A Perspective from Ukraine. *Policy Perspectives*, 19(1), 7-12.

Kuzio, T. (2022a). Why Russia Invaded Ukraine. **Horizons: Journal of International Relations and Sustainable Development***,* 21, 40-51.

_____. (2022b). **Russian Nationalism and the Russian-Ukrainian War.** London: Routledge.

_____.(2020). **Crisis in Russian Studies? Nationalism (Imperialism),** Racism and War. Bristol: E-International Relations Publishing.

Lawrence, P. (2022). Russia's War in Ukraine: State Patriotism or Economic Gain? **Journal of Global Faultlines**, 9(2), 198-211.

Masri, L. (2023). **A Reuters review of more than 2,000 court cases shows how Russia uses facial recognition to identify and sweep up the Kremlin's opponents.** Reuters. Retrieved 30 March from https://www.reuters.com/investigates/special-report/ukraine-crisis-russia-detentions/

Mastanduno, M., Lake, D. A., & Ikenberry, G. J. (1989). Toward a Realist Theory of State Action. **International Studies Quarterly***,* 33, 457-474.

Mearsheimer, J. J. (2022). The Causes and Consequences of the Ukraine War. **Horizons: Journal of International Relations and Sustainable Development***,*21, 12-27. https://www.cirsd.org/en/horizons/horizons-summer-2022-issue-no.21/the-causes-and-consequences-of-the-ukraine-war

Muggah, R. (2022). **Russia's Resource Grab in Ukraine. Foreign Policy.** Retrieved 30 March 2023 from https://foreignpolicy.com/2022/04/28/ukraine-war-russia-resources-energy-oil-gas-commodities-agriculture/

North Atlantic Treaty Organization. (2022a). **NATO Secretary General statement on Russia's unprovoked attack on Ukraine.** North Atlantic Treaty Organization. Retrieved 1 September from https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_192401.htm

North Atlantic Treaty Organization. (2022b). **Statement by the North Atlantic Council on Russia's attack on Ukraine.** North Atlantic Treaty Organization. Retrieved 1 September from https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_192404.htm?utm_source=twitter&utm_medium=smc&utm_id=220224%2Bukraine%2Bnac%2Bstatement

North Atlantic Treaty Organization. (2023). **Ratification of Finland and Sweden's accession to NATO North Atlantic Treaty Organization.** Retrieved 30 March from https://www.nato-pa.int/content/finland-sweden-accession

Preeprang Thanomsakchai. (2022). The Internal Sources of International Politics: Russo-Ukrainian War as the Extension of Domestic Politics in Russia. **Journal of East Asian and ASEAN Studies**, *22*(2), 1-50.

Randolph, K. (2023). **Lavrov in Latin America: Russia's Bid for a Multipolar World.** Retrieved 30 April 2023 from https://www.usip.org/publications/2023/04/lavrov-latin-america-russias-bid-multipolar-world

Ray, S. (2022). **Here Are The Three Russian Oligarchs Who Have Spoken Out Against The War In Ukraine.** Forbes. Retrieved 30 March 2023 from https://www.forbes.com/sites/siladityaray/2022/07/01/here-are-the-three-russian-oligarchs-who-have-spoken-out-against-the-war-in-ukraine/?sh=5e57ac2157fd

Recchi, L. (2023). **The War in Ukraine and its Consequences on the Lives of Russian Oligarchs.** *csactu.* Retrieved 30 March 2023 from https://www.csactu.fr/the-war-in-ukraine-and-its-consequences-on-the-lives-of-russian-oligarchs/

Reuters. (2023). **China's trade with Russia surges at double-digit pace in Jan-Feb.** Retrieved 30 March 2023 from https://www.reuters.com/business/chinas-trade-with-russia-surges-double-digit-pace-jan-feb-2023-03-07/

Safranchuk, I. (2022). The Conflict in Ukraine: Regional and Global Contexts – A

Perspective from Russia. **Policy Perspectives**, 19(1), 1-5.

Schmitt, M. N. (2022). **Russia's "Special military operation" and the (claimed) right of self-defense**. Retrieved 30 March 2023 from https://lieber.westpoint.edu/russia-special-military-operation-claimed-right-self-defense/

Sestanovich, S. (2020). **The Day After Putin: Russia's Deep State Holds the Key to Succession**. foreign affairs. Retrieved 30 March from https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2020-03-04/day-after-putin

Soldatov, A., & Borogan, I. (2022). **Vicious Blame Game Erupts Among Putin's Security Forces: President Putin and his security institutions are no longer a united front**. The Moscow Times. Retrieved 30 March 2023 from https://www.themoscowtimes.com/2022/04/27/vicious-blame-game-erupts-among-putins-security-forces-a77508

Soldatov, A., & Borogan, I. (2023). **Could the Siloviki Challenge Putin? What It Would Take for a Coup by Kremlin Insiders**. Foreign Affairs. Retrieved 30 April 2023 from https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/2022-04-11/could-siloviki-challenge-putin

Soldatov, A., & Rochlitz, M. (2018). The Siloviki in Russian Politics
In D. Treisman (Ed.), **The New Autocracy: Information, Politics, and Policy in Putin's Russia** (pp. 83-108). Brookings Institution Press.

Stanton, A. (2022). **Russian Oligarch Admits War Is Hurting Russia in Rare Break With Putin**. Newsweek. Retrieved 30 March 2023 from https://www.newsweek.com/russian-oligarch-admits-war-hurting-russia-break-putin-oleg-deripaska-1720014

TASS. (2023). **West to step up attempts to interfere in Russia's 2024 presidential election—Kremlin**. TASS,. Retrieved 24 April from https://tass.com/politics/1608639

The Kremlin. (2018). **Presidential Address to the Federal Assembly**. The Kremlin. Retrieved 30 March from http://www.en.kremlin.ru/events/president/transcripts/56957

The Kremlin. (2021a). **Article by Vladimir Putin "On the Historical Unity of Russians and Ukrainians"**. The Kremlin. Retrieved 30 March from http://www.en.kremlin.ru/events/president/news/66181

The Kremlin. (2021b). **Vladimir Putin answered questions on the article "On the**

Historical Unity of Russians and Ukrainians". The Kremlin. Retrieved 30 March from http://www.en.kremlin.ru/events/president/news/66191

The Kremlin. (2022a). **Address by the President of the Russian Federation.** The Kremlin. Retrieved 1 September from http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/67843

The Kremlin. (2022b). **Address by the President of the Russian Federation. The Kremlin.** Retrieved 30 March 2023 from http://en.kremlin.ru/events/president/news/67843

The Kremlin. (2023). **Presidential Address to Federal Assembly**. Retrieved 30 March 2023 from http://en.kremlin.ru/events/president/news/70565

U.S. Embasay Tbilisi. (2022). **Russia's media crackdown hides war in Ukraine**. U.S. Embassy in Georgia. Retrieved 30 March from https://ge.usembassy.gov/russias-media-crackdown-hides-war-in-ukraine/

Vysotskaya, A. (2014). The Politico-Military Alliance of Russia and Belarus: Re-Examining the Role of NATO and the EU in Light of the Intra-Alliance Security Dilemma. *Europe-Asia Studies*, 66(4), 557-577.

Подволоцкий, А. (2023). **Главные события за год спецоперации на Украине: хронология.** Retrieved 30 March from https://ura.news/news/1052628790

Ривера, Д. В., & Ривера, Ш. В. (2021). Силовики и демократия по-прежнему несовместимы? Анализ данных Исследования российских элит 2016 года Мониторинг **общественного мнения: экономические и социальные перемены**(5), 163-176.